

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Diderik Burtelhude

(o. 1637—1707),

hans familie og lidet kjendte Ungdom,
inden han kom til Lübeck 1668,

en arkivalist Studie ved

S. A. E. Hagen.

forlagt af „Dansk Kirkemusiker-Tidende“.

2.2.5-B

Kjøbenhavn.

1920.

Diderik Burtehide.

Trykt i 100 nummererede Explr.,
deraf 30 paa sværere Papir.

Dette Exemplar er

N° 43

Diderik Buxtehude

(o. 1637—1707),

hans familie og lidet kjendte Ungdom,
inden han kom til Lübeck 1668,

en arkivalistisk Studie ved

S. A. E. Hagen.

forlagt af „Danst Kirkemusiker-Tidende“.

Kjøbenhavn.
Søu & Madsens Bogtrykkeri.
1920.

F O R O R D.

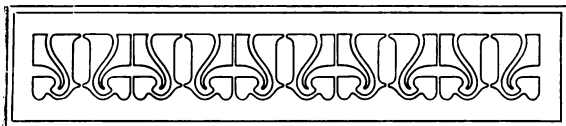
Under mit fleraarige Cphold i Italien havde vort Kgl. Bibliotek i Kjøbenhavn velvilligst paataget sig at magasinere mit Bibliotek og mine Excertsamlinger, indtil jeg igjen tog fast Bopæl her hjemme. Det var derfor kun under et kort Sommerbesøg i Kbhvn., at jeg kunde samle det, desværre i mange Henseender ufuldstændige, Materiale angaaende vor senere saa berømte Landsmand, Diderik Buxtehudes Ungdomsliv, jeg da stillede til Prof. Pirro's Raadighed.

Opfordret af Redaktionen af „Dansk Kirke-
musiker-Tidende“ til selv at udarbejde en kort Fremstilling af den nævnte Livsperiode, som jo hidtil kun var lidet behandlet, har jeg i Numrene for Marts 1919—August 1920 incl. — saa vidt muligt støttet til positive Fakta — forsøgt at skildre dette Afsnit af hans Liv. Væsentlig er det dog kun de ydre, sociale Forhold, som jeg har kunnet fremdrage, men disse betinge jo ofte Personernes aandelige Udvikling.

Ved Flytningen fra det Kgl. Bibliotek har det ikke kunnet undgaas, at en Del af mine Excerpter kom i Uorden, medens paa den anden Side, under Udarbejdelsen, ogsaa et og andet er kommet frem til Supplering af det Materiale, jeg i 1910 sendte Prof. Pirro. Disse Forhold maa tjene til Undskyldning for, at Afdelingen „Tilføjelser“ er bleven større, end jeg kunde ønske. For lettere Oversigts Skyld har jeg derfor gjort Registret noget mere udførligt, end man plejer.

Helsingør, i September 1920.

S. A. E. H a g e n.

Denne lille Afhandling har jeg 1910 udarbejdet paa Foranledning af den franske Musikhistoriker, fra 1913 Professor ved Sorbonnen i Paris, *André Pirro*, som efter at have udgivet flere Værker om *Johan Sebastian Bach* var begyndt at samle Materiale til et Værk om vor store Landsmand *Diderik Buxtehude*, hvem Bach jo særlig følte sig knyttet til, baade som Forbillede og — i ethvert Fald indirekte — som Læremester. Bekendt er det, at *Händel*, der kun var en Maaned ældre end Bach, men hvis Storhed da allerede var i Opgang, 1703 gjorde en Rejse til Lübeck, hvor Buxtehude var Organist ved Mariikirken, for at høre dennes udmærkede Orgelspil, og at Bach 2 Aar efter fulgte dette Exempel. Men medens *Händel* rejste som grand seigneur fra Hamborg til Lübeck, hvor han fik en fejret Modtagelse, skjøndt hans Besøg kun var kort, gik

Bach, den fattige Organist, som kun havde et usselt lønnet Embede i Arnstadt i Thüringen, i den begyndende Vinter, paa sin Fod, den omtrent 60 Mile lange Vej op til Lübeck, for ubemærket i en Krog af Kirken at lytte til Mesterens vidunderlige Spil og hans aandfulde Kompositioner. Gjerne var Bach blevet længere i Lübeck, men da efter 3 Maaneders Forløb hans Penge vare slupne op, nødtes han at tiltræde Hjemrejsen, og da han kun havde faaet tilstaaet en Rejseorlov paa 4 Uger, maatte han i Arnstadt døje en skarp Tilrettevisning fra sine Foresatte for Overskridelsen.

Min fra min Ungdom vakte Interesse for dansk Musikhistorie, et den Gang lidt behandlet Felt, hvis faa Pionerer jeg har nævnt i mit lille Skrift: Bemærkninger og Tilføjelser til *Dr. Angul Hammerrichs* „Musiken ved Christian den Fjerdendes Hof“ (1893), førte mig alt for en Række Aar tilbage til at begynde en systematisk Gjennemgang af Helsingørs forholdsvis store og nogenlunde bevarede Arkiver for derved at finde Oplysninger om D. Buxtehude og andre betydelige Musikere, som denne By i gamle Dage rummede. Helsingør var nemlig i forrige Tider en fremragende By i vort lille Land. Det befæstede Slot Kronborg, hvor Hof-

fet, navnlig under Kongerne Frederik II. og Christian IV. hyppigt opholdt sig, og dens Beliggenhed gjorde den til Nøglen til Øresund; for dens Handel var den i Midten af forrige Aarhundrede ophævede Øresunds-Told en vigtig Faktor, da alle Nationers forbisejlende Skibe maatte standse her og erlægge denne Tribut. Kongen af Danmark havde jo ogsaa effektiv Magt til at forhindre Gjennemsejlingen, især saa længe Danmark var i Besiddelse af det ligeledes befæstede Helsingborg.

Af Helsingørske Arkivalier har jeg foruden *Kirkebøgerne*¹⁾ for Byens tvende Kirker: St. Olai (St. Nicolai) og St. Mariæ (Vor Frue Kirke eller Tydsk Kirke) tillige gennemgaaet *disse Kirkers Regnskaber*, alt til c. 1672; Byens *Kæmnerregnskaber* fra c. 1595—1675; *Tingbøger* og *Raadstubøger*²⁾ fra den ældste Tid til c. 1650; *Skiftebøger* fra 1571—1672,³⁾ og foruden disse mere og mindre fuldstændige Rækker, diverse Protokoller og

1) De naa ikke længere tilbage end lidt før 1640; tvungne Kirkebøger bleve først indførte af Christian IV.

2) Tingbøgerne begynde 1549, Raadstubøgerne noget senere.

3) En Række voluminøse Folianter, hvoraf hvert Bind — kun omfattende faa Aar — varierer fra c. 300—1000 Blade.

Brevskaber. Alt i alt et ikke ringe Materiale til musikalsk Personalhistorie, særlig paa Christian IV.s Tid, da Kongens Interesse for Musik fremkaldte et til Tider blomstrende Musikliv; under hans Efterfølger forfaldt det derimod, ligesom Helsingør efterhaanden sank ned til at blive en almindelig Provinsby.

Af danske Musikforfattere, som have skrevet om Buxtehude, uden dog særligt at have gaaet ind paa dennes Ungdomshistorie skal her foruden *Moller's Cimbria literata* og *H. V. Schytte's Nordisk Musik-Lexikon* foreløbig nævnes *V. C. Ravn's* Artikel i *C. Bricka's Dansk Biografisk Lexikon* III, 270—72 (1889) og *Jens Aarsbo's* Fortale til „Udvalgte Kompositioner af Diderik Buxtehude, bearbejdede for Klaver for fire Hænder af *Christian Barnekow*“, udgivne af „Samfund til Udgivelse af Dansk Musik“ 1912. Med Hensyn til Buxtehudes indre Udvikling i Ungdomsperioden tør jeg ligesom disse sidstnævnte Forfattere kun opstille forsigtige Hypoteser; til hans Families og hans egne ydre Livsforhold skal jeg derimod forsøge paa at give nogle smaa Bidrag.

Familien Buxtehude maa vistnok antages at stamme fra den lille By af samme Navn, som ligger vest for Hamborg paa den anden Side af Elbfloden, mellem

Harburg og Stade. I Helsingør har jeg kun truffet Navnet Buxtehude én Gang, inden *Johan (Hans) B.* nævnes dér, nemlig i 1619, da en vis Franz B. stævnes for ulovlig „Brændevinsdrik“, det vil sige Udskænkning, i sit Hus. Denne Mand kan dog ikke være Fader til Hans B., thi sidstnævntes Fader havde det gode gamle danske Navn Jens, hvilket fremgaar af Helsingørs Kæmnerregnskaber for 1650, 51 og 52, hvor under Lønninger til Kirkens⁴⁾ Tjenere Organisten Hans B. benævnes „*Hans Jenssen*“.⁵⁾ Af disse for vor Op-gave saa vigtige Regnskaber, som i Reg-len gaa fra 13. Januar til Aarsdagen derpaa, mangler i vor Periode desværre Aarene 1631—35, 1640, 1642—44, 1646—47, 1653—60, 1666—67, alle inclusive, og 1661 er meget mangelfuldt. En Omstændighed, der ogsaa besværliggjør Undersøgelsen, er at i Regnskaber fra den Tid hyppigt kun anføres Fornavnet eller blot „Organisten“ uden nærmere Tillæg, saa at man af andre Forhold maa skjønne,

4) Det er B y e n s Kirke, nemlig Olai K. i Mod-sætning til Mariæ K., som hørte under Lens-manden paa Kronborg.

5) Man var paa de Tider kun lidet nøjeregnende med Ortografien; medens Navnet Buxtehude, mærkeligt nok hyppigt skrives korrekt, træffer man ogsaa Former som: Büxtehude, Buchstehude, Buchstehoed, ja endog Buchstahoffuedt.

hvem der menes. I ovennævnte Kæmnerregnskaber staar saaledes for 1645 blot: „Organisten gives aarlig i fire Terminer 25 Curantdaler, er 125 Sletdaler“.⁶⁾ — 1648, fol. 21, dorso⁷⁾: „Organisten Hans Buxtehude gives aarlig“ osv. — 1649, fol. 26: „Hans Orgemester gives“ osv.

Hvornaar blev *Hans Jensen Buxtehude* ansat ved Olai K.⁸⁾ i Helsingør? Dette Spørgsmaal er ikke saa let at besvare; thi en Bestalling for ham findes ikke, og uheldigvis mangler denne Kirkes Regnskaber fra Phil. Jacobi Dag (1. Maj) 1640 til 1. April 1648. Naar en dansk Personalhistoriker⁹⁾ lader Organisten ved Olai K., *Claus Feiter*, afgaa 1648, og Hans B. tiltræde Embedet samme Aar, da er dette ikke rigtigt. Ganske vist har jeg ikke kunnet finde noget Skifte efter Claus F., — her er ogsaa nogle Lakuner i Skiftebøgerne, og han findes heller ikke

⁶⁾ 100 Curantdaler var lig 125 slette Daler. Naar der blot staar „Daler“, menes slette Daler. Daleren havde 4 Mark, hver Mark 16 Skilling. Rigsdaleren var lig $1\frac{1}{2}$ slette Daler.

⁷⁾ dorso, det er Bagsiden. Naar intet andet er bemærket menes Forsiden af Bladet. Mange Regnskaber ere ikke folierede. —

⁸⁾ Organistembedet ved Mariæ K. var mellem 1641 og 1650 ikke vakant.

⁹⁾ V. H o s t r u p - S c h u l t z, Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd. Kjøbenhavn 1904 —06.

i Kirkernes Dødsbøger, — men i et Dødsbo efter Jens Pedersen, behandlet 24. April 1645, skylder Boet 4 Dal. til „Salig Claus Organistes Enke“, saa at altsaa Claus maa være død *forinden* dette Tidspunkt. Naar Organist Hans B. i Januar 1645 lader en Søn¹⁰⁾ døbe i Olai K., kan denne Omstændighed tyde paa, at han (Barnefaderen) da allerede var knyttet til denne Kirke. Det tør vist antages, at man længst maa gaa tilbage til 1642 som det Aar, hvori Claus F. er gaaet af (eller død), og Hans B. er bleven Organist ved Olai K., hvilket Aar ogsaa resulterer af den ældste og fornemste trykte Kilde til Buxtehudernes Personalialia, Møller, Cimbr. lit. II., 132—33,¹¹⁾ i Henhold til den dér — efter Selvsyn eller datidige Messekataloger — angivne Titel paa Sørgemusiken over Johan Buxtehude. Aaret 1642 falder ogsaa godt i Traad med, at Hans B. det foregaaende Aar findes ansat andetsteds. Et Par smaa, saa vidt vides, ikke af Andre benyttede, Notitser i *Hülphers*

¹⁰⁾ Olai K.s Daabsbog, fol. 72, dorso (1645):

„Fredagen efter Dominica p. Epiphania
 Hans Buxtehude, Organist } Peiter.“
 Helle, Jespers Daatter }

¹¹⁾ Johan Møller, Cimbrica literata II, 132—33. Kjøbenhavn 1744. Folio. Forfatteren levede 1661—1725.

Afhandling om Instrumenter¹²⁾ henledte min Opmærksomhed paa Muligheden af at finde Oplysninger i Skaane, denne indtil Roskilde-Freden, Februar 1658, under *Danmark* hørende Provinds. Det laa nær først at søge i Helsingørs Naboby, Helsingborg, og følgende den gamle Regel, først at undersøge trykte Kilder, inden man gaar til Arkiverne, fandt jeg i *Follin, Helsingborgs Historia*¹³⁾ det søgte. Da Bogen ikke er let tilgængelig, anføres Citatet her. I *Follins Tid*¹⁴⁾ skal have staaet paa en Panelblænding paa Siden af Orgelpulpituret følgende Inskription:

„Anno Christiano MDCXLI
 Præsiede Regio Domino Christophoro Ulfelt
 de Rabeløf
 Equite Aurat. Magno Regni Consiliario.
 Pastore et Præposito Magistro Andrea Gamzæo.
 Consulibus Casparo Petræo W. et Jano Christiano.
 Senat. Jacobo Werber. Andrea Haggæi. Mathia
 Mathiæ. Thoma Jacobi Gleg.
 Tutoribus Christophoro Frederici et
 Nicolao Laurentii.
 Organ. Johan Buxtehude. In Laudem Jehovæ,
 et Ecclesiæ ornamentum Reparatum et
 expolitum est hoc organum.“¹⁵⁾

Det afkortede Ord „organ.“, som kan betyde baade organarius (Orgelbygger)

¹²⁾ A. A. H ü l p h e r s, Afhandling om Musik och Instrumenter. Westerås 1773, S. 180 Anmærkn. „Johan Buxtehude var bekant i Skåne på 1640 talet,“ og S. 223: „Johan Buxtehude

og organista, har Hülphers, der antagelig har kjendt denne Inskription, og som i sin Bog særlig har Interesse for svenske Orgeldispositioner, opfattet i førstnævnte Betydning, muligen dog en Misforstaaelse af ham. Forskjellige Grunde, — hvoriblandt den væsentligste er, at jeg ikke i *Helsingør* har truffet Hans B. i Virksomhed som Orgelbygger, hvortil der i hans lange Livsløb har været god Anledning, — faa mig til at antage, at Hans B. i Helsingborg ogsaa blot har været Organist. Selvfølgelig maa en Organist kjende sit Orgel grundigt og bør derfor selv kunne foretage visse smaa Reparationer; men herfra og til at udøve Snedkerarbejde er der et Spring. Naturligvis haves Eksempler paa, at begge Færdigheder kunne forenes. Saaledes kan fra

rep. 1641“ det 1628 byggde Orgel i Helsingborg Maria kyrka“.

- ¹³⁾ E. Follin, Helsingborgs Historia, utg. och tillökt af P. Wieselgren. Upsala 1851. S. 62.
- ¹⁴⁾ Forfatteren døde 1819.
- ¹⁵⁾ Christopher Ulfelt, Kgl. Lensmand, Ridder af Elefanten og Rigsraad (s. Dansk Biogr. Lex. XVIII, 14). — Anders Pedersen Gemzö, Pastor i Helsingborg og Provst i Luggude Herred (s. S. Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. Lund 1856. III, 337-38). — Consules, Senatores, Tutores o: Borgemestre, Raadmænd, Kirkeværger. — „Til Jehovas Ære og Kirkens Pryd er dette Orgel repareret og istandsat.“

den Tid nævnes den rigtignok temmelig flersidige Mand, *Johannes Heckelauer*, der 1620 har Bestalling som Organist hos Hertugen af Gottorp, reparerer og bygger Orgeler dér 1625 og 26 og 1651—52 var Arkitekt i Tønningen.¹⁶⁾

Iøvrigt var det en ikke ringe Dygtighed, man den Gang forlangte hos Organister. Som Exempel kan jeg anføre den Instrux, som Helsingørs Marie Kirkes Patron, *Frederik Urne*, Slotsherre til Kronborg og Frederiksborg, udstedte til Kirkens Tjenere d. 24. Novbr. 1630, hvori det bl. a. hedder, at Kantor og Organist skulle paa alle Festdage og ellers, naar Præsten begjærer det. og det er dem muligt, opføre en Vokal- og Instrumentalmusik i Kirken. „Der Organist aber soll alle Tage, wenn sonsten die Orgel geschlagen wird, eine Motetam schlagen, unterdessen dass der Pastor angekleidet wird, und sich befleissigen die Stücken zu schlagen, die in anderen Städten und Kirchen dieses Reichs itzo gebräuchlich sind.“ Forsømmer Præst, Organist, Kantor eller Klokker deres Pligter, skulle de til Straf ikke have den dem i Instruxen til-

¹⁶⁾ S. mine før nævnte „Bemærkn. og Tilføjelser“, optagne i „Historisk Tidsskrift“, 6. Række, IV, 431.

sagte Løn, som for Organistens Vedkommende var 90 Dal. aarlig og for Kantoren 20 Dal.¹⁷⁾

Efter denne lille Digression vende vi tilbage til Hans B. Medens Helsingørs Arkiver forholdsvis ere velbevarede, er det modsatte Tilfældet med Helsingborgs. Krig med deraf følgende Plyndring, Ildsvaade og Vanrøgt have hærget her, og ved at besøge Landsarkivet i Lund, hvor alle de ældre skaanske Arkivsager nu opbevares, fik jeg Syn for Sagen. Af Helsingborgs Arkivalia fra Tiden omkring 1640, sagde man mig, findes *intet* bevaret dér. Det ældste Stykke er en Protokol med Helsingborg Maria Kirkes Regnskaber, hvoraf det første begynder med 1. April 1657 og gaar til Phil. Jac. Dag 1658; det næste fra 1. Maj 1658—1. Maj 59, og fremdeles videre indtil 1726, dog med nogle Afbrydelser. Der mangler saaledes Regnskaberne fra 1. Maj 1660—1. Maj 61, fra 1. Maj 1662—s. Dag 63, fra 1. Maj 1667—s. Dag 69 osv. Vi komme senere til denne Protokol, der altsaa ikke har noget at gjøre med Hans B. Helsingborgs Kirkebøger gaa ikke engang længere tilbage end c. 1680.

¹⁷⁾ Den sidste havde jo ogsaa Løn af den latinske Skole som Hører (Lærer) i Sang og andre Fag.

Hvad Diderik B. angaar, da ses af det hos Moller l. c. i en Anmærkning citerede Tidsskrift: „Nova literaria Lubecens. Mense Julij A. 1707, pag 224“, at denne „Musicus peritissimus“ ved sin Død i Lübeck d. 9. Maj s. A. var o. 70 Aar og altsaa var født o. 1637. Efter hvad vi før have anført, ligger det nær at antage, at han er født i *Helsingborg*. Hvad hans Sødskende angaar, da er, som før bemærket, hans yngre Broder *Peiter* (Peter) født i Helsingør; men om ham véd man kun saare lidet, kun at han omtales som Barber i Lübeck 1678, og at han da — med Broderen Diderik som Garant — blev optaget i Byens Borgerskab (Meddelt mig af Hr. A. Pirro).

Foruden disse 2 Sønner havde Hans B. og hans Hustru Helle (Hejle eller Heele) Jespersdatter 2 Døttre, om hvilke jeg ikke véd andet, end at de optræde som Daabs-Faddere ved et Par Lejligheder. I Olai K.s Daabsbog nævnes 2 Gange i 1651, nemlig fol. 163 dorso (Festum circumcis.) og fol. 171 (Skjærtorsdag) som Fadder: „*Anna*, Hans Orgemesters Datter“, og fol. 206 dorso (Dominica 2. Adventus): „*Cathrine*, Hans Orgemesters Datter“. Sidstnævnte er vel den samme, som i Marie K.s Daabsbog 23. Jan. 1670 nævnes blandt Faddere: „Karen Hans dochter, des Or-

gelisten dochter“.¹⁸⁾ Man tør maaske antage, at de 1651, da de optræde som Daabsvidner, have været voxne Piger, altsaa ældre end Broderen Diderik.

I Skiftebøgerne, hvor Familieskabet i Reglen bedst udredes og som i Helsingør fra 1600—31 udgjøre en uafbrudt Række, har jeg intet fundet om Hans B.s eller hans Hustrus Slægtforhold, og Helsingborgs, hvori muligvis noget kunde findes, ere jo en tabula rasa. Da Ægteparret flyttede over til Helsingør, har det nok været en Tid, inden det dér er blevet „eingebürgert“, har skaffet sig Venner og Bekjendte. Mod Tidens Skik ser man derfor ved Peters Daab 1645 Forældrenes Navne figurere alene. Derimod træffes „Helle, Hans Orgemesters“ allerede Langfredag 1647 som „Kvindefadder“ for en Vognmands Datter, der i Daaben fik Navnet Helle.¹⁹⁾ Og efterhaanden vandt Familien fast Fod og Anseelse i Byen. Rigtignok ser man i et Skifte efter afgangne

¹⁸⁾ Om derimod „Karen Hans's“, som jeg har truffet blandt Kvinder, der vurdere „Linklæderne“ i et Bo, beh. 7. Juni 1658, er identisk med ovenstaaende, er mere tvivlsomt. Navnet Hans er et hyppigt forekommende Navn og Genitivformen antyder snarere en Hustru; det kunde f. Ex. være den afdøde Slotsfoged paa Kronborg, Hans Jensens Enke, der ogsaa hed Karen.

¹⁹⁾ Se Olai K.s Daabsbog.

Dorethe, Jacob Meiers Enke, beh. 6. Marts 1651, at en mindre Gjældspost paa 6 Mark (1½ Dal.), som „den danske Organistes Hustru“ skylder til Boet, anføres under de usikkre²⁰⁾ Fordringer, en Skjæbne, som ogsaa vederfores hendes Mand „Johannes Orgillist“ i et Bo 19. Juni 1646 [1645?]; men i Boet efter afg. Peter Brockmand, beh. 24. Maj 1653. regnes en Gjældspost, stor 12 Dal., som „Helle Hans Organistes“ skylder, til de sikke Fordringer. En paa Grund af Pengenes større Værdi i de Tider ikke ubetydelig Sum, og mærkelig nok en Gjæld, stiftet i Mandens levende Live af en Hustru alene! I 2 Skifter, beh. respektive 30. Juli 1655 og 30. Septbr. 1659, nyder hun sammen med en anden Kvinde den Ære at vurdere disse Boers „Linklæder“ og „Bænkeklæder“.²¹⁾ Naar jeg bruger Udtrykket „Ære“, da er det, fordi Vurderings-Mændene, som i Reglen var Faghaandværkere, fik Betaling for deres Arbejde, medens Kvinderne maatte lade sig nøje med Æren (og Fornøjelsen!) ved denne Bestilling, der synes at være gaaet paa Omgang mel-

²⁰⁾ I Boerne deltes Fordringerne i flere Klasser: Fordringer efter a) Pant, b) Haandskrift, c) Fordringer som „eragtes visse“ og d) „uvisse“.

²¹⁾ Tæpper og Hynder, som brugtes paa Bænkene i Stedet for den senere Tids polstrede Møbler.

lem Kvinderne af den lavere Borgerstand. I en Registrering 8. Febr. 1667 efter en afdød ugift Hører, Hendrich Hansen,²²⁾ som boede paa Latinskolen, har Helle et lille Beløb tilgode, antagelig for at passe ham under hans Sygdom. Et særligt Tegn paa den Agtelse, hun (og Manden) nød, er, at hun ved sin Død,²³⁾ som indtraf ved Juletid 1671, fik fri Begravelse efter Magistratens Bestemmelse. I Olai K.s Dødsbog 1671, 27. Decbr. staar: „bleff begraffved udi Boghused²⁴⁾, 2 Aln fra absconseled²⁵⁾ Heile Hans Organistes, Haffde Jorden och Alle Klocherne fri, effter W. W. [Velvise] Hrr. B. [Borgemesteres] och Raads Zeddel.“²⁶⁾

22) Se Lyng-Kronborg Herreds Provstis ældste Skiftebog, som gaar fra 16. Septbr. 1661—1691.

23) Et Skifte efter Helles Død mellem Børnene og Faderen har jeg forgjæves eftersøgt; han har vel benyttet sin Ret til at hensidde i uskiftet Bo. Da hans Død (22. Jan. 1674) derimod indtraf i Lübeck, vil maaske i denne Bys Arkiver kunne findes nøjere Oplysninger om Arvefaldet efter ham, Familieforholdene, Boets Inventarium osv. — Afdøde C. Stiehl (se Litteraturfortegnelsen), der har samlet saameget om D. Buxtehude, har vel ogsaa anstillet Arkivundersøgelser i Lübeck herom?

24) Forstuen til Kirken, det saakaldte Vaabenhus, hvor Boghandlerne plejede at have deres Stude.

25) En Skjærm.

26) En besynderlig Fejltagelse har Hostrup-Schultz begaaet her, idet han anfører hende under denne

Vi skulle nu betragte et Par af de Tilfælde, hvor *Hans B.* nævnes i Skiftebøgerne. Hans Navn, som træffes adskillige Gange, forekommer naturligvis hyppigere end Konens. Han har vistnok været en pligtopfyldende Mand og ordentlig i sine Pengesager; thi naar han, og det kun faa Gange efter 1646, nævnes som Skyldner i Skiftebøgerne, anføres hans Skyld — selv naar den gaar op til et Beløb som 13 Dal. i Boet efter afg. Handelsmand Hans Kruse (beseglet 16. Juli 1658)²⁷⁾ eller i Boet efter afg. Claus Petersen, „Rechen-Meister“, beh. 20. Decbr. 1660, hvori „Hans Organist“ skylder 10 Dal.,²⁸⁾ — altid blandt „visse“ Fordringer.

Men vi se ogsaa af Skiftebøgerne, at Hans B. af og til har udestaaende For-

Dato som en Organist „Hans Heile“, hvem han putter ind i Organistrækken mellem Hans Buxtehude og dennes Efterfølger Esaias Hasse!

27) Indtagelsen af Helsingør og Kronborg i Septbr. s. A. gjorde vel, at Boet først bliver beh. 7. Novbr. 1659, og Behandlingen varede til 21. Aug. 1661, da endeligt Udlæg til Kreditorerne foregaar, og Fordringen paa Hans B. overdrages en Kreditor som god Valuta.

28) Denne Post staar mellem flere lignende Fordringer paa „Sko'eløn“. Claus P. gav nemlig Undervisning i Regning, og blandt Boets Inventarium anføres saaledes 4 lange Egeborde med tilhørende smaa Bænke til Børnene. Mon Peiter har gaaet i Skole her? Han var rigtig nok over 15 Aar paa den Tid!

dringer, det der i Boerne kaldes „tilstaaende Gjæld“. Saaledes i Boet efter afg. Mogens Haagensen Pancke, beh. 2. Decbr. 1654, 6 Mark, hvorfor han faar udlagt 3 gamle Bænkehwynder, vurderede til samme Beløb. Værrø gik det ham i Boet cfter afg. Kaptajn Alexander Arrat og dennes Enke Johanne Ross, beh. 2. Oktbr. 1655. Hans B. har 4½ Dal. tilgode i Boet;²⁹⁾ men da dette viser sig at være insolvent, maa han ligesom de andre simple Kreditorer — efter at den privilegerede Gjæld er gaaet forud — lade sig nøje med pro qvota Dækning, hvorved hans Fordring reduceres til 2 Dal. 3 Mark 15 Skilling. Herfor faar han udlagt en Bog, kaldet „Christi Stjerne“, vurderet til 8 Skilling, og Resten, 2 Dal. 3 Mrk. 7 Sk., maa saa den stakkels Organist se at faa hos en anden Kreditor i Boet, Peder Fransen, som for en Fordring paa Husleje, stor 63 Dal., allerede har faaet udlagt forskellige Sengedyner og Klæder samt en Krumsabel og nogle gamle Harnisker! Man kjendte nemlig ikke, eller brugte i al Fald ikke den Gang i Helsingør offentlig Auktion (jfr. Christian V.s Danske

²⁹⁾ Der findes ingen Skyldgrund anført for de 4½ Dal., og i Boet findes et lille Clavicordium. Man kunde tænke sig, at Hans B.s Fordring stammede fra, at han havde informeret Fruen i Musik?

Lov 3—17—20) og maatte derfor lade sig nøje med Udlæg in natura efter foregaaende Vurdering, en besværlig og vidtleftig Fremgangsmaade, som ofte fylder mange Sider i Skiftebøgerne. I Boet efter afg. Maren Jensdatter, besegl. 11. Marts og beh. 5. Maj 1658, har Hans B. tilgode 3 Dal. „for Victualier“, fortærede under den Afdødes Sygdom. Selve Traktementet, „medens hun stod Lig“, er anført som Udgift med 2 Dal. 2 Mrk. 3 Sk.; maaske har Helle havt med dette at gjøre?

Efter det Foranførte tør man formode, at Hans B. og hans Hustru ved Orden og Sparsommelighed have klaret sig i deres Livsførelse trods deres smaa Kaar. Det vil her være paa Plads at undersøge, hvilke Indtægter og Emolumenter Olai Kirkes Organist havde. Som tidligere berørt havde Hans B. i aarlig Løn ligesom sin Forgjænger, *Claus Feiter*, af Byens Kasse (Kæmnerkassen) 125 Sletdaler; men tillige havde Organisten fri Bolig i en Olai Kirke tilhørende Bolig, den saakaldte „*Organistens Residents*“, der laa op til Kirkegaarden. Om denne Bolig, hvis nødtørftige Vedligeholdelse bekostedes af Kirken, kan et og andet erfares af Kirkeregnskaerne. Af disse ses f. Ex., at under en tidligere Organist, *Christian Hunnius*,³⁰⁾

³⁰⁾ Denne Mand, der var født i Herbsleben i Thü-

opsattes en Ovn af „Potter“ (Lerkakler). 1631 pudses og hvidtes Boligen, som var paa 15 Fag, og 300 Tagsten oplægges. 1637 lægges nogle nye „Astrag“ (en Sort Fliser) paa Gulvet. 1648 repareres Vinduer og et Loft over Stuen. 1651 et nyt Bislag over Døren og en Dør ud til Kir-

ringen o. 1571, var fra 1609 i 21 Aar Organist ved Olai K., i hvilken han blev begravet 27. April 1630. Han har Betydning for os ved, at han har komponeret en Samling aandelige Sange for 5, 8 og 10 Stemmer, „Trias melodiarum sacrarum“ etc., som er udkommet i Erfurt 1624 og rimeligvis have været opførte og kjendte i Helsingør, maaske endog brugte i Buxtehuder-nes Tid. Desværre synes dette Værk, hvis fuldstændige Titel først findes i I. G. Walthers Musikal. Lex. 1732, at være gaaet tabt i Tidens Løb. Hunnius Liv gift Dominica Trinit. 1612 med Ørsele (Ursula) Willemsdatter, en af Dronningens Piger, s. Ny Kirkehistor. Saml. I, 152. Om ham og hans Epitafium i Kirken, s. bl. a. „Inscriptiones in Templo St. Olai coll. à Petro Orslef“, Haandskr. i Kgl. Bibl. i Kjøbenhavn, Ny kgl. Saml. No. 647. Ægteparret har vistnok ikke efterladt sig Børn, thi 30. Maj 1641 ansøger Johan Weber, Apotekersvend, om kgl. Konfirmation paa et Testamente, hvorved „Ursula Teichgräbers, Christian Hunnii Aaremesters Enke“, der har tjent hos hans Fader, sal. Hofapoteker Henrich Weber, har indsat ham til sin Arving. Hoslagt: Kopi af nævnte Testamente, dat. Cøppenhagen 7. Oktbr. 1640. (Indkomne Breve til Danske Kancelli og Indlæg til Registranterne 1641).

kegaarden. 1658 blev opsat en dobbelt Skorsten og 2 nye Døre, den ene til Gaden, den anden for Stegerset. „Hans Organist gav selv Dehler (Planker) dertil.“ 1666 blev foretaget en større Reparation paa Boligen, idet Udgiften løb op til over 58 Dal. (bl. a. en Kvist ud til Kirkegaarden), og det følgende Aar betalte Kirken en Glarmesterregning paa 4 Dal. 2 Mk. 8 Sk. for Reparation af Vinduerne. En Udgiftspost, som stadig forekommer, — foruden de aarlige Smaareparationer — er til Trækul, som Organisten brænder om Vinteren oppe paa Orgelværket i en Fyrpande; han kjøber dem selv, i Vintrens Løb 12 à 20 Sække à 7 eller 8 Sk., og faar dem betalt efter Regning.

Accidentiernes Størrelse er naturligvis vanskelig at kalkulere. Ved Begravelser, hvor efter Tidens Skik, den Afdødes Stilling og Boets Formue. Omkostningerne ofte løb højt op, synes Organisten i Modsetning til sin Kollega, Kantoren, aldrig at have faaet noget Honorar, i det mindste har jeg aldrig fundet noget derom under Begravelsesudgifterne, selv om de af og til have været temmelig specificerede. Brylluper og andre „Værtskaber“, f. Ex. Barselgilder have derimod nok været en Indtægtskilde for Organisten.³¹⁾ Han har

³¹⁾ I en Pakke i Olai K.s Arkiv findes en Ansøg-

utvivlson faaet Honorar for at „slaa“ Orgelet til Bryllup³²⁾ og sammen med Kantor at „opvarte“ med Musik. Det kan sluttes af de ofte opdukkende Stridigheder mellem de forskjellige musikalske Autoriteter, Organist og Kantor (med Skolen) paa den ene Side og Stadsinstrumentisten paa den anden Side, om deres Rettigheder. Alle passe de ængsteligt paa at væрге sig mod „Indpas af Fuskere“ (uberettigede Personer).

Hvad *Orgelets* Beskaffenhed i Olai K. under Hans B. angaar, da forefindes der i samme K.s Arkiv en egenhændig, i sin Naivitet ret oplysende Skrivelse, dat. Helsingør 27. Januar 1648, til Kirkens Bestyrelse og undertegnet „Hans Buxtehude Organist“. Den er stilet til „Ehrnveste,

ning, dat. Helsingør 7. April 1692, fra J o h a n n e s R a d e c k, Organist ved Olai K., om en Fjerding Oxekjød (eller 8 Dal. i dens Sted) og 3 Dal. til Offerpønge, hvilke 11 Dal. en af hans Formand [E s a i a s H a s s e] har havt. Muligen har Hans B. ogsaa havt dette Emolument. Information i Musik har vel ogsaa kunnet give Organisten nogen Indtægt.

³²⁾ Et Par Exempler herpaa: Ved Borgemester Jørgen Andersens Datter Dorotheas Bryllup 6. Septbr. 1657 med Borgeren Hans Niemand fik saaledes Organisten 3 Dal. — 15. Juli 1675 stævner Esaias Hasse en Borger for skyldigt Salar, 2 Dal., for dennes Datters Bryllup (Tingbogen).

Grosz Achtbare, Wollgelährte vund Wollweisze, Groszgünstige herrn Patronen vnd Hochgeährte beförderer“ og handler om, at Orgelet i Olai K., inden han fik det under Hænder, var „Vnfertig“, og at det trænger højligt til Forbedringer, idet Rygpositivet er ganske stunt og Overværket kun lidet bedre, saa at det „weis Gott, eine gute renouation bedürfftig, jha dhana nach eilen und seüfftzen thuet, wie der Hirsch nachm frischen Waszer“, og at der over Bælgehuset maa lægges Bly for at beskytte Bælgene mod Regn og Sne. Orgelet har vel „auswendig ein frewdiges und guetes ansähen“,³³⁾ men indvendig er det „eine schwache und sehr krancke, jha heülende Orgell“, og han beder derfor „die Hochgeährten Herrn so lange Zeit abrechen und auff die Orgel treten wollen, damit sie selber können sehen und erfahren, wie dhan es mit dem Werck erschaffen ist.“ I det Følgende vil ses, at hans Klage, rimeligvis understøttet fra flere Sider, havde sin Virkning.

Inden vi nemlig gaar over til Hans B.s ældste Søn *Diderik*, som senere gjorde

³³⁾ Det havde ogsaa efter „Fortingning“ med Maleren Caspar Halefeld i 1625 kostet den betydelige Sum 200 Dal. „at staffere“; desuden fik han som extra Gratiale 20 Dal. samt 2 Rosenobler = 12 Dal. og Drikkepenge til sine Svende 4 Dal.

Navnet Buxtehude berømt, skal her nærmere ses paa den af V. C. Ravn i Dansk Biogr. Lex. III, 270—72, forsigtigt paapegede Hypotese, at Dideriks egentlige Lærer i Orgelkunsten — afset fra den Undervisning, han kunde have faaet af *Faderen*, der efter de tidligere omtalte strenge Fordringer til Organisters Dygtighed vel kunde anses kapabel nok dertil — har været Organisten ved St. Nikolai Kirke i Kjøbenhavn, *Johan Lorentz*.³⁴⁾ En lille Omstændighed kan anføres, som viser, at i det mindste Hans Buxtehude har *kjendt* denne betydelige Orgelmester. Olai Kirkes Orgel havde, som anført, i længere Tid været daarligt og givet Anledning til Klage. 1649 blev derfor med den bekjendte Orgelbygger *Johan Lorentz (senior)* fra Kjøbenhavn sluttet en Kontrakt om dets Ombygning. Kontraktens Indhold kjendes desværre ikke, men af Kirkens Regnskab fra 1. April 1649—31. Marts 50 fremgaar, at han kom op til Helsingør med sin Mestersvend og fik strax 100 Dal. paa Haanden. De tog fat paa Arbejdet og fik i Aarets Løb udbetalt³⁵⁾ endvidere à conto 300 Dal.

³⁴⁾ Se om denne Dansk Biogr. Lex. X, 374—75.

³⁵⁾ „udi adtschillige Thider efter derrisz Quiternisz Indhold“. Mestersvenden var altsaa ogsaa betroet at kunne kvittere.

Mere vides ikke, thi det følgende Aars Regnskab mangler. Men i Juni 1650 dør i Olai Kirke, sandsynligvis d. 18. Juni og under højtidelig Klokkeringning fra alle Stadens Kirker; thi i Maria K. ringedes denne Dag med alle Klokker over „Johan Orgelbuwers Lig“, hvorfor Kirken fik 2 Dal. 2 Mk. 8 Sk., s. denne Kirkes Regnskab. Den næste Dag bliver i Følge Skiftbogen afholdt et Møde, hvor en Registrering af hans efterladte Ejendele og Værktøj optages. „Tilstede var *hans Søn*, Mester *Johan Lorentz*, Organist ved Nikolai Kirke i Kjøbenhavn, Mester *Hans Buxtehude*, Organist i Helsingør til den danske Kirke, og *Johan Rader*, Snedker. Kontrakten om Orgelet i Helsingør har Mestersvenden Gregers Munisch gjemt.“ Der findes ikke flere Skiftemøder i denne Sag. Muligen har Sønnen begjæret og faaet sig Boet udlagt, og Registreringen af Værktøjet er foretaget som Sikkerhed overfor Mestersvenden, der jo nødvendigvis maatte laane eller overtage dette for at kunne fuldføre Arbejdet. Det tør antages, at Mestersvenden, hvis Navn andetsteds — og maaske rigtigere — skrives *Gregorius Mülisch*, har fuldendt Orgelbygningen, og at Restbetalingen er faldet i næste Kirkeregnskab (det manglende). Han bosatte sig i Helsingør som Orgel-

Rettelse til Side 30.

— 0 —

Linie 2 foroven læs:

Men i Juni 1650 dør
Orgelbygger *Johan Lorentz* og bliver be-
gravet i Olai Kirke,

bygger, og hans Hustru Woucke (eller Wennicke) havde i flere Aar et Stolestade i Marie K., i Følge denne Kirkes Regnskaber. I et Skifte 18. Febr. 1653, hvor han møder som Formynder for afg. Stenhugger Dirich Arentzens yngste Barn, nævnes Mülisch med den pudsige Betegnelse: „Orgel Brøger“!

Diderik B., der i Følge Moller i 1650 var en Dreng paa omtrent 13 Aar, men maa have været fremmelig af sin Alder, naar han allerede i 20 Aars Alderen faar Ansættelse som Organist, se det Følgende, har maaske faaet Lov af sin Fader til at paahøre *Johan Lorentz den yngres* ypperlige Kunst, naar denne — hvad der turde være meget sandsynligt — under sit Besøg i Juni 1650 prøvede Orgelet i Marie Kirken, hvilket hans afdøde Fader havde bygget 1634—39.³⁶⁾ Dette

³⁶⁾ I Marie Kirken havde man, fra den efter lang Tids vanhellige Benyttelse blev taget i Brug til Gudstjeneste i Oktbr. 1577, hjulpet sig med et Positiv i Stedet for Orgel. Uagtet dette Positiv flere Gange var bleven „flyet“ og „renoveret“, var det dog i 1611 saa brøstfældigt, at man s. A. maatte anvende en større Reparation paa det (Kirkeregnskabet 1. Maj 1611—s. D. 1612), og et rigtigt Orgel vilde koste mange Penge, naar det skulde være godt. Endelig var der samlet saa meget, at man kunde skride til at anskaffe et sligt. Af Kirkens Regnskaber fra 1. Maj 1634—s. D. 1642, som

desværre ofte ere temmelig summariske (hvorom senere), kan gives nogle Bidrag angaaende Orgellets Tilblivelse. „Forleden Aar“ [1634] gjorde Slotsherren, Velbaarne Frederik Urne, Akkord med „Mester Johan [Lorentz] Orgelbauer“ om et nyt Orgelværk for 1200 Rixdaler (1800 slette Daler), hvorfor Orgelbyggeren skulde modtage det gamle Værk (Positivet!) for 240 Rixd. Han har allerede faaet i rede Penge 310 Rixd. og faar nu (s. Regnsk. 1635—36) udbetalt 650 Rixd. Pengene bleve dels tagne af Kirkens opsparede Midler, dels af Gaver, indkomne fra Menigheden og Andre. 1634—35 indkom saaledes 470 Dal. og 1635—36: 69 Dal. 2 Mrk. 8 Sk. 1638—39 kom fra Boet efter afg. Dyveke Wilum Hybertsens og hendes Mand 40 Rixd. (60 Dal.). Den svenske Resident Johan Figreus havde lovet at bidrage 30 Dal., men betalte disse først senere (1640—41). I samme Øjemed optog ogsaa Kirken Laan paa Rente; til Udbetalingen af de nævnte 650 Rixd. laante man 500 Rixd. hos den kgl. Tolder Jonas Heinemark og 150 Rixd. hos Sognepræsten Mag. Thomas Lund. Det maa have været et fint Orgel, da det blev færdigt; thi da det endelig bliver prøvet (1641—42), er det af ingen ringere end Christian IV.s Hoforganist, den gamle Michael Cracowit, som derfor „efter den gode Slotsherres Befaling“ (Hans Ulrik Gyldenløve, daværende Slotsherre til Kronborg og Frederiksborg) fik den udsædvanlig store Gratifikation af 30 Rixd., det er 45 Dal. (Kirkeregnsk. 1641—42). — Har Organisten Joh. Lorentz maaske ogsaa været med at spille paa Mariekirkens Orgel den Gang, var i al Fald Diderik paa samme Tid kun en meget lille Dreng, 4 à 5 Aar gammel.

Besøg, eller maaske flere, thi det er ikke udelukket, — da næste Aars Kirkeregnskab mangler — at Organist Joh. L. kan have været i Helsingør ved den endelige „proba“ paa Olai K.s *færdige* Orgel, har nok havt en stærk Indvirkning paa Drengegens Sind. Men for Berettigelsen af en Hypotese om hans Ophold og Uddannelse i Kjøbenhavn har jeg, i al Fald ikke endnu, fundet noget Afgjørende.

Andre Aarsager kunde vel ogsaa tænkes at have havt Indflydelse paa Dideriks *musikalske Udvikling i Helsingør*, saaledes Adgang og Kjendskab til tidligere eller samtidige Komponisters Værker, som paa den Tid fandtes i Byen. Vi have tidligere omtalt de aandelige Sange af *Christian Hunnius*, men desværre ere Listerne over Olai K.s Inventarium, derunder de Kirken tilhørende Bøger, saalidt specificerede, at de ikke yde os nogen bestemte Oplysninger. Maaske kan der blandt de 18 à 19 „papistiske Bøger“, der kortelig berøres et Par Gange,³⁷⁾ have været et eller andet Musikværk, ligesom saadanne ogsaa forekomme, dog spar-

³⁷⁾ De omtales saaledes i Inventariet 1640 med Bemærkning, at desuden ere 4 Bøger udlaante til Mag. Niels Simonsen. I 1652 omtales kun 10 gl. papistiske Bøger, „hvoraf Biskoppen har Resten og har lovet en anden god Bog derfor“.

somt, i Skiftebøgerne. Derimod er det saa heldigt, at vi i *Marielkirkens Inventarium*, affattet 1. Maj 1659, altsaa et og et halvt Aar før Diderik B. — som vi senere ville faa at se — blev Organist ved *denne* Kirke, finde en nogenlunde specificeret Fortegnelse over Kirkens Musiksamling.

Det vil derfor være af Interesse nærmere at undersøge dens Bestand, selv om Værkerne i Tidernes lange Løb rimeligvis ere forsvundne fra Helsingør.³⁸⁾ Samlingen indbefatter, foruden „2 Gradualer in folio“ og „En gammel in folio trøckt Sangbog“, omtrent 23 praktiske Musikværker, som her skulle gjengives i Tidens Ortografi tilligemed en kort Forklaring eller Bestemmelse af dem.³⁹⁾ For Pladsens Skyld skal henvises navnlig til *Rob. Eitners* store „Biograph.-Bibliogra-

³⁸⁾ Flerstemmige Kompositioner tryktes nemlig paa den Tid i Regløn ikke i Partitur som nu, men kun i Stemmer; af den Grund kunde let enkelte Stemmebøger gaa tabte, hvorved Værket blev ubrugeligt, i Tidens Øjne værdiløst og kun tjenligt til Makulatur. Paa denne Maade ere mange Musikværker fra den Tidsperiode gaaet tabt. —

³⁹⁾ Titlernes Kortfattedhed og Mangel paa Nøjagtighed i Inventariet — Udgivelses-Sted og -Aar mangler saaledes ganske — gjør Bestemmelsen vanskelig. Som Vejledere haves kun Formatet og Stemmebøgenes Antal.

phisches *Quellen-Lexikon* der Musiker und Musikgelehrten bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Bd. I—X. Leipzig 1900—1904, her betegnet ved E. Q.

- 1) „Andreæ Hakenbergij 13 Bøger in 4to.“ = *Andreas Hakenberger* (Hakenberger), „*Harmonia sacra in qua Motectæ 6. 7. 8. 9. 10 et 12 vocum cum Basso generali Francofurti 1617.*“ 4to. 13 Stb., s. E. Q. V, 2. Dette Værk skal ifølge E. L. Gerber, *Neues Lexikon der Tonkünstler I* (1812) Sp. 486 have været i vort gamle, 1794 paa Kristiansborg Slot brændte, Kgl. Musikarkiv. —
- 2) „M. Erhardi Bodenschafft Florilegen. 9 Bøger in 4to.“ = *Magister Erhard Bodenschatz'* bekjendte Samling „*Florilegium Portense Lipsiæ 1618*“, som netop består af 9 Stemmebøger in 4to inclusive Bassus generalis, i Modsætning til den tidligere Udgave af 1603, som kun har 8 Stb., s. herom Rob. Eitner, *Bibliographie der Musik-Sammelwerke des 16. u. 17. Jahrhunderts*. Berlin 1877, S. 236—37. —
- 3) „Casper Hassleri 8 Bøger in 4to.“ = *Caspar Hassler*, „*Sacræ symphonix diversorum Norimb. [Nürnberg] 1598*“, eller den senere Udg. 1600, el-

ler Fortsættelsen 1613. Alle disse ere in 4to og have 8 Stb., s. E. Q. V, 45. I Herlufsholms Bibliotek findes Udgaven af 1598, dog kun Cantus, Altus og Quinta vox, s. Katalogen over Skolens Bogsamling. Kbhvn. 1882, Sp. 292 nederst. —

- 4) „Otte schreffne Bøger variorum authorum“. —
- 5) „Georgij Vintzij Messæ 9 Bøger in 4to.“ = *Georg Vintz* [Organist i Naumburg], „Missæ ad præcipuos dies . . . Erfurt 1630“. 4to. 9 Stb., s. E. Q. X, 99; cfr. Eitner, Bibliographie, S. 279. og „Vierteljahrschrift für Musikwissenschaft X, S. 129, Leipzig 1894. —
- 6) „Jacobi Finetti Concerten 5 Bøger“. = *Giacomo Finetti*; muligen hans „Concerti a 4 voci con il basso per l'organo . . . Venetia 1612.“ 4to. 5 Stb., s. E. Q. III, 452. —
- 7) „Andreæ Hammerschmed dealogus 6 Bøger in 4to.“ = *Andreas Hammerschmidt*, „Geistlicher Dialogen Ander Theil . . . Drezden 1645.“ 4to. 6 Stb., s. E. Q. V, 9; første Del af dette Værk har nemlig kun 5 Stb. —
- 8) „Monomachia Thom. Sellij 8 Bøger in 4to.“ = *Thomas Selle's* „Monomachia h. e. concerti ecclesiastici bi-

nis voc. e. Bc. . . . Hamburg 1630“, 3 Stb. passer ikke, medmindre sammen hermed har været indbundet hans „Ritornellorum quinis et senis voc. Hamburg 1630, 5 Stb., hvorved Tallet 8 fremkommer, s. E. Q. IX, 134. Hertil kan føjes, foruden det i Moller, Cimbr. lit. II, 832 anførte, at Selle, inden han kom til Hamborg, hvor han blev berømt, havde fra 1634—41 været Cantor ved Latinskolen i Itzehoe, s. herom Prof. Rektor Seitz, Aktstykker som Bilag til Itzehoe Skoles Program 1889. —

- 9) „Johan Stadlmayr Palmi [Psalmi] 12 Bøger in 4to“. = *Johann Stadlmayr*, „Psalmi integri . . . Oeniponti [Innsbruck] 1641“. 4to. 12 Stb., s. E. Q. IX, 245. —
- 10) „Pauli Syfert Palmi 6 Bøger“. = *Paul Siefert*, „Psalmen Davids . . . 1. Theil. Dantzick 1640“. Tver 4to. 6 Stb., s. E. Q. IX, 165, og Max Seifert: Biografi og Portræt af Siefert i Vierteljahrsschr. f. M. VII, 397—428. —
- 11) „Johan Erasmi Kinder Dialogus 5 Bøger in 4to“. Vistnok en Passionsmusik af *Johann Erasmus Kindermann*: „Dialogus Mosis Plag, Sun-

- ders Klag, Christi Abtrag . . . Nürnberg 1642“, s. E. Q. V, 364. —
- 12) „Casper Ketteln Arien 5 Bøger in 4to“. = *Caspar Kittel*, „Arien und Cantaten . . . Dresden 1638“. 4to. 5 Stb., s. E. Q. V, 379. —
- 13) „Thom. Sellij Concerten 6 Bøger“. = *Thomas Selle*, *Concertuum lat. sacrar . . . Lib. I. Rostochii 1646*“. 4to. 6 Stb., s. E. Q. IX, 135. I vort St. Kgl. Bibl. findes dette Værk, men ukomplet, kun Vox 1. 3. 4. 5; jeg har i mit Bibl. en af de manglende Stb., Bassus continuus, hvilken efter min Død tilligemed andre „Desiderata“ skal tilfalde det Kgl. Bibl. —
- 14) „Johan Vierdancken Concerten 7 Bøger in 4to“. Enten = *Johann Vierdanck*, „Erster Theil Geistlicher Concerten, mit 2. 3. und 4 St. nebenst dem Bc. . .“ „Ausgabe Rostock 1656“. 4to. 7 Stb. — eller „Ander Theil Geistl. Concerten mit 3. 4. 5. 6. 7. 8. vnd 9 Stimmen nebenst einem gedoppelten Bc. . . Rostock 1643“. 4to. 7 Stb., s. E. Q. X, 82. —
- 15) „*Andreæ Hammersmedsz* Moteten 10 Bøger in folio“. Passer ikke med hans „Motettæ . . . Dresdæ 1649“, der kun har 2 Stb. i Folio; efter det angivne Antal Stb. og Formatet snarere

med denne meget skrivende Mands „Vierter Theil Musicalischer Andachten, Geistlicher *Moteten* undt Concerten Freyberg 1646“. Folio, 10 Stb., s. E. Q. V, 8. —

- 16) „*Andreæ Hammersmedsz* Geistl. Concerten 6 Bøger in 4to“. Muligen hans „Musikalischer Andachten Dritter Theil Freyberg 1642“. 4to. 6 Stb., s. E. Q. V, 8. —
- 17) „*Johan Erasmi Kinderman* [et ikke udfyldt Rum] 4 Bøger in 4to“. Kan ikke bestemmes. —
- 18) „Martini Drenges Concert 4 Bøger in folio er aff 3 Stemmer General Bass, er Ubunden, oc Doct. Josuæ Stegmans Klage ofuer den langwarige Kriegstid“ = *Martin Knabe*, „Concert von drey Stimmen, zusamt dem Bc. vber das bekandte Klaglied Wenn soll doch mein Leid sich enden? Hall in Sachsen 1635“. Folio, 4 Stb., s. E. Q. V, 389. *Josva Stegman*, som muligen er Forfatter til nævnte Sang, udgav en Andagtsbog „Erneuerte Herzensseufzer“, der var beregnet paa den ulyksalige Kriegstid, og som i Aarene 1630—36 oplevede 4 Oplag; s. om ham Jøchers Gelehrten Lexikon, Leipzig 1760, IV, Sp. 794—95, og F. A. Cunz, Ge-

schichte des deutschen Kirchenliedes, Leipzig 1855. I, 461. —

- 19) „Johan Schopen Concerten 5 Bøger in 4to“. = *Johann Schop*, „Erster Theil Geistlicher Concerten. Mit 1. 2. 3. 4. und 8. Stim. Sambt beygefügeten Bc. vor die Orgel. Hamburg 1643—44“. 4to. 5 Stb., s. E. Q. IX, 64—65. Da denne Mand fra 1. Novbr. 1615—17. Marts 1619 var ansat som Violinist ved Chr. IV.s Hof, og hans Melodi til Psalmen: „Nu velan, vær frisk til Mode“ (Berggreen No. 121) endnu bruges i den danske Kirke, skal af danske Kilder her henvises til Ang. Hammerich, *Musiken ved Chr. IV.s Hof* (1892), S. 58, 168, 213. S. A. E. Hagen, *Bemærkninger og Tilføjelser hertil* i „*Histor. Tidskrift*“, 6. R. IV, S. 426 (1893), og V. C. Ravns Artikel i „*Dansk Biogr. Lex.* XV, 257—58 (1901)“. Af Schops Violinkompositioner ere kun meget faa bevarede, men desto flere af hans Vokalkompos. I vort St. Kgl. Bibl. findes saaledes i et Manuskript „*Choralmäsige Melodien zu Liedern von Joh. Rist (1644—57)*“, excerperede af P. Grønland, ikke mindre end 98 Melodier af Joh. Schop. —
- 20) „Johan Weichman 5 hoffued Palmer

er 3 Bøger in 4to“. Det i E. Q. X, 203 anførte Værk af *Johann Weichmann*, „Die fünff Haupt-Stück der christl. Lehre in fünff . . . Lieder . . . verfasst Königsberg 1646“ [I Jos. Muellers Katalog der Bibl. Königsberg, 1870, S. 401 staar 1647] har 5 Stb. og er i Folio; enten er Inventariets Angivelse af Stemmetal og Format urigtig, eller maaske er det et hidtil ukjendt Værk? —

- 21) „*Johan Andr. Herbst* hiertens Suck Et Blad in 4to“. Muligen et Blad med Fordanskning af hans „*Suspiria cordis, d. i Hertzens Seuffzer ausz dem 73. Ps. V. 25*“, s. E. Q. V, 117. —
- 22) „*Noch Otte schreffuen Tabulatur Bøger in folio*“. —
- 23) „*Movij Triumph Psalmer 9 Bøger in 4to*“. = *Kaspar Movius*, „*Triumphus musicus spiritualis: d. i. Newe geistliche Triumph Lieder . . . Rostock 1640*“. 4to. 9 Stb., s. E. Q. VII, 88. —

Som man vil se, er det en broget Samling af kirkelige Kompositioner af den Tids mere og mindre betydende Komponister, og tillige findes i Anthologien „*Florilegium Portense*“ Prøver af de æl-

dre store Mesteres Arbejder, som af A. og G. Gabrieli, Jacobus Gallus, Joh. L. Hassler, Orlandus Lassus, Hieron. Prætorius osv. Alt dette stod til den unge Buxtehudes Raadighed og har nok kunnet fremme hans Selvstudium paa Grundlag af den Undervisning, Faderen og maaske Andre eventuelt har kunnet give ham.

Da Diderik var bleven tilstrækkelig habil til selv at kunne søge Organistkald, var hans Ungdom muligen til Hinder for en Ansættelse i Hovedstaden, hvor der maaske heller ikke til den Tid var noget Embede ledigt; heller ikke var Pladsen ved Marie Kirken i Helsingør vakant. Her sad nemlig fra Forgængerens, den musikinteresserede *Jonas Jacobi (Gardings)*, Død i Maj 1650 en Organist *Claus Dengel*.⁴⁰⁾ Derimod kunde der snarere

⁴⁰⁾ Om dennes Færd har jeg fundet en Del, dog kun lidt i musikalsk Retning. Da Dengels Bo i Slutningen af Septbr. 1660 ved Skifteretten bliver opgjort „*efter Recessen*“ [?] paa Grund af hans Afrejse til Byen Slesvig, hvor han har taget Tjeneste, — Boet viser sig ved Opgjørelsen at være insolvent (dog er der efter min Beregning c. 58 % til Kreditorerne) — findes ikke i Boet nogen musikalsk Bog; derimod ejede han et Clavicordium, vurderet til 9 Dal. Han har vist tidligere opholdt sig i København og i Malmø, thi han skylder efter Haandskriftsbeviser 150 Dal. i hver af disse Byer. —

i en mindre By som Helsingborg være Chancer for en ung Organist; og er min Antagelse rigtig, at Diderik er født i Helsingborg, kan man ogsaa forstaa, hvorfor hans første Virksomhed som Organist falder i hans Fødeby, hvor hans Forældre muligen havde bevaret gode Forbindelser.⁴¹⁾

I den tidligere nævnte ældste Protokol fra Helsingborg staar i det første Regnskab (fra 1. Apr. 1657—1. Maj 58), under Kirkens Tjeneres „Aarlige visse Løn“, intet Navn angivet paa Organisten, men blot disse 2 Poster: „Organisten ét Aars Løn 75 Sdr.“ (Sletdal.) og „For Kul [brændt] paa Orgelværket 1 Dal. 2 Mrk.“ Samme 2 Poster forekomme i de følgende Regnskaber, stadig uden Navns Angivelse. Men alligevel fejler man vist ikke ved at antage, at det er *Diderik Buxtehude*, her menes. Thi i det følgende Regnskab (Nr. 2 fra 1. Maj 1658—s. D. 59) ses under Kirkens Indtægt af Jordskyld i „Søndre Rode“ [Bykvarter], at „Dierich Organist“ har betalt 12 Sk.

Jordskyld var en i selve Grundens radiceret ringe Afgift, som betaltes én Gang aarlig af Brugeren til Herlighedsejeren.

⁴¹⁾ Jeg tænker herved f. Ex. paa Raadmand David Gedde i Helsingborg, som senere vil blive omtalt.

— i dette Tilfælde Kirken — og, efter hvad man kan skønne af disse Regnskaber, *bagud*. At Diderik har betalt denne Afgift betyder altsaa, at han i det foregaaende Aar — eller en Del af det — har benyttet bemeldte Grund, hvorpaa stod et Kirken tilhørende Hus. Til Organistembedet hørte nemlig fri Bolig i et *andet*, Kirken tilhørende Hus, som var fælles for Organisten og Klokkeren, men før Tiden var *ubeboeligt*. Soldaterne, som havde slaaet Ruderne ind osv. i Skolen, havde vel ogsaa drevet Hærværk her. Den 5. Oktbr. 1657 (altsaa i Regnskab No. 1) bliver efter Borgemestere og Raads Befaling taget fat paa Reparationen af Organistens og Klokkerens Bolig. Ifølge Regningerne bliver der kjøbt Lægter, Søm, Træ og Ler til Skillerrummet i Klokkerens „Stue“ (Bolig).

I den følgende Tid sættes et nyt „Brøndkar“ [Karm om Brønden], der gjøres Murerarbejde, nye Vinduer og de gamle repareres, en Karm med Panel og Dør til Organistens Bolig og en Karm og Dør til Klokkerens. Det løb op til c. 50 Dal., en betydelig Sum i disse trange Tider. Senere kommer der en Regning paa noget Smedearbejde paa Skolen og Organistens Bolig.

I Regnskab No. 2 findes endnu en Post

af særlig Interesse, da den tjener til at belyse Bolig-Spørgsmaalet. Under Udgift (i Slutningen af Regnskabet, altsaa maaske i Begyndelsen af 1659) staar: „Givet David Kleinsmed for to Junger [Spande] at beslaa i den Bolig, som Organisten *skulde* bo i, og Johan Relling da iboede, 10 Mk.“ Man kan heraf formode, at Diderik ikke har været tilfreds med den til Embedet hørende Bolig, selv efter Reparationen, og fortsætter med at bo i den før antydede, siden han i Regnskab No. 3 (1. Maj 1659—s. D. 60) vedbliver at betale Jordskyld i „Søndre Rode“.

Regnskab No. 4 mangler, som vi tidligere have anført, men han er vel vedblevet med at betale sin Jordskyld, thi i Regnskab No. 5 (1. Maj 1661—s. D. 62) findes endnu den samme Post; dette passer med vore Bemærkninger om Jordskyldens Betaling bagud og for et helt Aar, uanset at han kun har benyttet Boligen et halvt Aar, idet han, som vi ville faa at se, i Oktbr. 1660 bliver Dengels Efterfølger i Helsingør.

Grundene, til at Diderik blev ked af sin Stilling i Helsingborg og derfor søgte et andet Kald, tør formodes at hidrødes fra Embedets ringe Løn, hvortil Accidenserne vel stod i Forhold, Boligen, der svarede saa lidt til hans Ønsker, at

han foretrak at betale Husleje af sin egen Lomme [foruden Jordskylden], uagtet der til Embedet hørte fri Bolig, dels maaske de forandrede undersaatlige Forhold og en Længsel efter at komme i Nærheden af sin Familie og sine Ungdomsvenner. Endelig er vel ogsaa en kunstnerisk Bevæggrund kommet til for den fremadstræbende unge Mand, nemlig det Helsingborgske Orgels Mangler. At Orgelet i de c. 3 Aar, Diderik var Organist her, — uagtet den tidligere berørte Reparation i 1641 — har været mangelfuldt,⁴²⁾ kan sluttes af det sidstnævnte Regnskab (No. 5). Heri findes nemlig en stor Udgiftspost paa 600 Dal. til Orgelmageren, Mester Christopher Fritz,⁴³⁾ for Reparation, hvortil knytter sig følgende Notits: „Efter Begjæring er *Diderich Orgemester af Helsingør* hid over rejst og været med at probere Orgelværket, som nævnte Orgelmager har gjort færdigt; herfor fik Diderich 18 Daler.“

⁴²⁾ Den tøjlesløse Soldateske havde maaske ogsaa her været paa Færde?

⁴³⁾ Vistnok den samme som „Hans Christoff Frietzsche, Orgelmacher [aus] Dresden“, som byggede Orgelet i Trinitatis K. i Kjøbenhavn, og fra hvem der i „Sjællandske Indlæg“ (Rigsarkivet) findes en egenhændig Supplik til Kongen, dat. 2. Oktbr. 1660. I Hülphers før nævnte Afhandling S. 222 nævnes, at „Hans Chr. Frietsch“ fra Kjøbenhavn har bygget Orgelet i Halmstad 1666.

Vi vende nu tilbage til Helsingørs Marie Kirkes Regnskaber, som heldigvis ere bevarede i en lang Række fra 1. Maj 1659—1760. Rigtignok ere de ligesom de før omtalte Regnskaber fra samme Kirke kun bevarede i kortere, næsten summariske Udtog, bestemte til at forsynes med Revisionspaategning⁴⁴⁾ af Kirkens Patron, Slotsherren paa Kronborg, og derfor hyppigt mere sammentrængte⁴⁵⁾ end ønskeligt for os; af og til findes dog interessante Oplysninger i dem. I de 3 første Regnskaber i denne Periode (fra 1. Maj 1659—s. D. 62) findes ikke Organistens Navn angivet; der staar blot under Lønningsudgifter: „Organisten et Aars Løn 200 Dal.“⁴⁶⁾ og „for hans Husleje 40 Dal.“, hvilke Poster paa samme Maade gaa igen i det 2det og 3die Aars Regnskab. Men i det 2det Aars Regnskab

⁴⁴⁾ Til Bekvemmelighed for Patronen plejede som oftest 3 Regnskaber ad Gangen at blive ham forelagte.

⁴⁵⁾ De værste Exempler herpaa ere de foregaaende Revisionsudtog for 1654—59, der kun ere rene Kasseuddrag, hvori ikke engang Lønningerne ere specificerede. Pesten, der rasede saa voldsomt i Helsingør 1654, frembragte en Slaphed i Administrationen, som ogsaa kan spores paa anden Vis.

⁴⁶⁾ Lønnen, der som før nævnt 1630 var 90 Dal., blev 1632 forbedret med 10 Dal., og fra Mikølsdag 1634 sat til 200 Dal.

staar under 6. Oktbr. 1660 en Bemærkning saalydende: „Givet til Discretion [Belønning], som manerligt [sædvanligt] er, til tvende Orgemestere, den ene fra Landscrona og den anden *fra Helsingborg*, som slog deres *proba*, 10 Rixd. er 15 Dal.“ Den viser dels, at Embedet i Oktbr. 1660 var ledigt, hvilket passer med det før anførte om Claus Dengels Afgang, dels at Diderik fra Helsingborg har konkurreret med en anden (unævnt) Organist fra Landscrona.

At Diderik vandt i Konkurrencen og sandsynligvis strax blev ansat,⁴⁷⁾ hvorved han fik en betydelig Indtægtsforøgelse, er jo givet; men et lille Skaar i Glæden blev ham dog til Del, idet han ikke som Dengel fik 40 Dal. i Huslejegotgjørelse, men maatte lade sig nøje med 20 Dal. I Slutningen af det 3die Regnskab (1. Maj 1661- s. D. 62) har nemlig Kirkeværgen Johan Arentsen lige under Slotsherrens Paategning tilføjet følgende kuriøse Bemærkning, hvori jeg ved Siden af Kirkeværgens Nidkjærhed for Kirkens Kasse ligesom sporer lidt Malice: „Efter som Dirich Organist ej mere end 20 Dal. aarligen til Husleje bekommer, og i mine

⁴⁷⁾ En Bestalling for ham har jeg hidtil ikke fundet.

Regnskaber pr. abus. [til Udgift] 40 Dal. indført er, i Henseende at hans Formand saameget bekommet haver, kommer derfor Kirken endnu tilgode paa $1\frac{1}{2}$ Aars Tid, han Kirken betjent haver, 30 Dal.“ Gaar man fra dette Regnskabs Slutning, d. 1. Maj 1662 halvandet Aar tilbage, kommer man til *Begyndelsen af Oktbr. 1660* som Ansættelsestiden.

I de følgende Regnskaber, indtil 1. Maj 1668, da „*Johan Radich*“ (*Radeck*)¹⁸⁾ bliver hans Efterfølger, anføres Diderik nu stadig ved Navn som „Dirch Organist“, men større Huslejegotgjørelse eller anden Lønforøgelse fik han, saavidt vides, ikke i de *halvottende Aar*, han levede her, uagtet man nok tør formode, at hans Overordnede ved Kirken have faaet Øjnene op for, hvilken kunstnerisk Dygtighed Menigheden havde erhvervet i den unge Organist; derimod opnaaede han inden kort Tid at faa sit Orgel betydeligt forbedret, noget, som maaske ogsaa har ligget ham mere paa Hjerte end en større Indtægt. Allerede i Regnskabet 1. Maj 1662—s. D. 63 finde vi, at Orgelbyggeren, Mester *Hans Christoffersen* fra Kjøbenhavn, har faaet for Orgelet „at forferdige“

¹⁸⁾ Om denne Mand s. Hostrup—Schultz S. 106. En Søn, ogsaa af Navn *Johan Radeck*, blev 1691 Organist ved Glai K.

393 Dal., hvortil endnu kommer flere Refusioner for Husleje og Transportudgift.⁴⁹⁾ En Bemærkning, at Orgelbyggeren efter Sognepræstens, Mag. *Justus Valentin Stemanns* „Bevilling“ faar til „en Re-compans“ 2 Dukater (6 Dal.), tyder paa, at denne Gejstlige maa have været særdeles tilfreds med Orgelets Forbedring.⁵⁰⁾

At Diderik, hvis Barneaar jo mest bleve tilbragte i Helsingør, har erhvervet sig personlige Venner og Anseelse her, frem-

⁴⁹⁾ Man vil erindre fra tidligere, at Orgelet i Marie Kirken var bygget af Johan Lorentz senior og prøvet 1641—42, og altsaa ikke var mere end 20 Aar gammelt; men Utætheder i Taget og lignende Aarsager kan, ligesom i gamle Johan Buxtehudes Skrivelse om Orgelet i Olai K., have nødvendiggjort en større Reparation allerede nu, hvis ikke det tillige har drejet sig om en Forandring i Orgeldispositionen ved Anbringelse af nye Stemmer, som Diderik, støttet ved sit voxende Ry, har forlangt tilsatte. Omkostningernes betydelige Størrelse og den i Regnskabet anførte, for en almindelig Reparation usædvanlige, Specialudgift af 10 Rxd. (15 Dal.) til „tvende Organister, som have besigtiget Værket, efter at det var færdigt“, kunde lade formode sligt.

⁵⁰⁾ Det var ellers Kirkens Patron, Slotsherren, der bevilgede slige ekstraordinære Udgifter, men muligvis havde Patronen ikke saa megen Interesse for Musiken som Præsten, i hvis Hus i alt Fald fandtes et Clavicordium. Om Stemmann, der blev Stamfader til en endnu i Danmark blomstrende Slægt, s. D. Biogr. Lex. XVI, 388—89.

gaar af, at han hyppigt har faaet Anmodning om at være Fadder, hvorved han kom sammen og blev kjendt med Byens højere Kredse. Saaledes findes han i Olai K.s Daabsbog anført som Fadder 1663, 2. Søndag efter Pinse sammen med Sognepræsten Mag. *Henrik Henriksen Goische* og Raadmand *Gallas Clausen*; 1664, Fredagen efter 4. Søndag i Adv. sammen med „*Unge Johan Hansen*“ (vistnok den senere Raadmand) og bl. Kvindefadderne: Anna, Slotsfogeden *Hans Jensens* Datter. I Marie Kirken nævnes D. 27. Marts 1664 som Fadder til Johannes Westerhausens Datter Catharina Maria, sammen med bl. a. Raadmand *David Melvin* og 3 Kvindefaddere af det højere Bourgoisi, nemlig „*Sophia. Monsieur Christoffer Schneiders, Schwedischen Commissarii Liebste, Anna Hr. Magist. Steemanns Pastoris Frau und Anna Jacob Carstens Norrischen [Norwegischen] Postmeisters Frau*“. Samme Aars 1. Novbr. er han, som Fadder til Kantor ved Marie K., *David Boeckels* Søn Fredericus, ligeledes i fint Selskab med Kommandanten paa Kronborg, den bekjendte Generalmajor *Ejler Holck* (s. om denne D. Biogr. Lex. VII, 544—47), Oberstlieutenant Volrath v. Stockmundt, Rektor ved Latinskolen Mag. *Hans Faxes* Hustru Thale, afd.

Borgemester *Claus Busch's* Datter Ingeborg (gift med Johan Kjerut) og flere andre.⁵¹⁾ Sidste Gang, D. B. træffes som Fadder her, er 3. Marts 1667.

Den nævnte *Christoffer Schneider*, der opholdt sig i Helsingør, først som svensk Postmester (til omtrent 1662), senere som svensk Commissarius, en interessant men noget uklar Figur, var en god Ven af Diderik Buxtehude, der har tilegnet ham en af sine første bevarede Kompositioner, nemlig en Motet: „Aperite mihi portas justitiæ“ for 3 Stemmer, Alt, Tenor og Bas med 2 Violiner og ledsagende Bas. Manuskriptet hertil, vistnok en Autograf af Komponisten, er heldigvis bevaret i Universitetsbiblioteket i Upsala, hvor ligeledes en Mængde af D. B.s Værker have undgaaet Tidens Tand. Det kunde være fristende med Hensyn til hans musikalske Udvikling paa den Tid at undersøge dette Ungdomsarbejde, men det vilde føre os for vidt, og vi kan derfor roligt henvise til *André Pirro's* store Værk om D. B.,⁵²⁾ hvori Forfatteren, for-

⁵¹⁾ Om nogle af disse, mere og mindre „notable“, Personer findes korte Oplysninger i Hostrup-Schultz.

⁵²⁾ Dietrich Buxtehude par André Pirro. Paris 1913. Libraire Fischbacher. Imperial 8^{oo} (et stateligt Værk paa 506 Sider).

uden en Fylde af musikhistoriske Oplysninger og indgaaende Undersøgelser af D. B.s bevarede Værker, har foretaget en Analyse af den nævnte Motet (S. 82 ff.), ligesom han ogsaa har forsøgt af dens Dedikation og andre Indicier at udrede det omtrentlige Tidspunkt for dens Tilblivelse.

Den 1912 afd. Musikforsker, Professor *Carl Stiehl* i Lübeck, der bl. a. har gjort sig fortjent af sin 1893 udkomne Katalog over ældre Musik, bevaret i Lübecks Bibliotek, gjorde efter Opfordring af Stadens Senat i Sommeren 1888 en antikvarisk Undersøgelsesrejse til Danmark og Sverrig for at se, om der paagjældende Steder skulde findes Kompositioner af ældre lübeckske Tonekunstnere, specielt af D. Buxtehude. I Lübeck, hvor denne Orgelmester tilbragte henved 40 Aar af sit Liv, nemlig fra 11. April 1668, da han blev ansat dér, og til sin Død 9. Maj 1707, og hvorfra hans Berømmelse efterhaanden udbredte sig, særlig ved de af ham dér foranstaltede offentlige Kirkekoncerter, de saakaldte „Abendmusiken“,⁵³⁾ fin-

⁵³⁾ Publikums Tilstrømning til disse var somme Tider saa stærk, at der f. Ex. 2. Decbr. 1705, — altsaa paa den Tid *Joh. Seb. Bach* opholdt sig i Lübeck, — under Opførelsen af en Sørgemusik, komponeret af Buxtehude over Kejser Leopold I., behøvedes 2 Korporaler og

des naturligvis en betydelig Samling af hans Kompositioner. Det var derfor en stor Overraskelse, at Stiehl paa sin Rejse⁵⁴⁾ opdagede, at der i Universitetsbiblioteket i Upsala fandtes en hidtil upaaagtet Skat af for Nutiden ukjendte Værker af D. B., saaledes over 100 Kantater og 7 saakaldte „Sonater“ for Strygeinstrumenter, hvilke S. katalogiserede og derved gav Impulsen til at fremdrage disse Arbejder af Glømselens Støv.

Hvad Dideriks ydre Forhold i Helsingør angaar, da findes der naturligvis ikke i vore Kilder saa meget om dem som om Faderens; denne levede jo ogsaa her saa mange Aar. Om en lille Gjæld, som Diderik skylder til et Dødsbo i 1667, kan det ikke afgjøres, hvorvidt den hører til de „vise“ eller uvise Gjældsposter; derimod synes han fra sit Ophold i *Helsingborg* at have paadraget sig en ikke ringe Gjæld, nemlig 40 Dal. 3 Mk. 11 Sk. til Boet efter afd. Raadmand *David*

18 menige Soldater for at holde Orden paa Folk, s. H. Jimmerthal, D. Buxtehude. Historische Skizze. Lübeck 1877, S. 10.

⁵⁴⁾ En foreløbig Beretning om hans Rejse findes trykt i „Lübeckische Blätter“ for 12. August 1888, og en nøjere Fortegnelse over Fundet i „Monatshefte f. Musikgeschichte“ XXI (1889), S. 2—9.

Gjedde,⁵⁵⁾ men Kunstnere have nu en

⁵⁵⁾ David Gjedde, der efter Vaabnene paa hans Ligsten i Maria Kirken at dømme vistnok var af adelig Slægt, var en „Forneme Handels og Raadmand udi Helsingborg“ og døde 1660, kun 38 Aar gl., s. Follin, Helsingborgs Hist. S. 78, 83, 217. Han blev begravet 13. Febr. 1660, men Boet behandledes først 30. Apr. 1661, s. Helsingborgs ældste Skifteprotokol, som begynder 1. Febr. 1661. Maaske har han havt Interesse for Musik; i al Fald har han havt en Del Skyldnere blandt Musikerne. Saaledes foruden D. Buxtehude en vis „Christian Orgelbuur“ (10 Dal. 8 Sk.), en Diskantist Torben Lauritsen (3 Mk.), ja endog en af Kong Christian IV.s gamle Instrumentister, den bekjendte Johan Alter (10½ Dal. 14 Sk.); s. om ham Ang. Hammerich, Musikken ved Chr. IV.s Hof 1892 og Carl Thrane, Fra Hofviolonerens Tid, Kbhvn. 1908 (Registrene). I Forbigaaende skal her bemærkes, at J. Alter, der var en betroet Mand, ogsaa har gjort sig fortjent af den danske Industri, idet det var ham, der skaffede sine Landsmænd, de paa Grund af deres Tro exilerede bøhmiske Klædemagere, her ind i Landet, se herom flere Memorialer fra ham i „Sjællandske Indlæg“ og Klædemagerens deraf resulterede Privilegium, givet af Frederik III. 13. Januar 1653, hvorved de fik i 20 Aar Accisefrihed og Frihed for „borgerlig Tyngde“ i Kjøbenhavn samt Benyttelsen af det store Hus paa Kongens „Ladegaard“, s. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 408—9. — Hvem Christian Orgelbygger er, kan ikke med Sikkerhed angives; han har i al Fald været bosat i Helsingborg mellem 1657 og 65, da han i samme Tidsrum betaler Jordskyld til Kirken, s. Kirkeregnskaberne.

Gang et ideelt Krav paa Overbærenhed i Pengesager. Til Undskyldning for Dideriks Gjæld skal anføres, at hans Løn som Organist i Helsingborg ved Maria Kirken, eller som den officielt kaldtes „Vår Frues kyrka“, jo kun var ringe og hans Sportler og private Indtægter vistnok ligesaa, thi Byen var i Krigsaarene bleven forarmet, og dér fandtes kun faa nogenlunde velstaaende Personer, saaledes som den nævnte Raadmand, hvis Bo vurderedes til 16,000 slette Daler, og Borgemester og Ridefoged Jens Nielsen, † 1659, som efterlod sig henved 5.000 sl. Dal.

I *Helsingør* derimod har jeg endog fundet D. B. som Kreditor, nemlig i den velstaaende Borger Johan Wienant's Dødsbo, beh. 26. Marts 1669: „Dirich Organistes Fordring indføres ikke [nemlig under Boets Gjæld], eftersom derom Rigtighed gjort er [og] videre Regnskab udviser.“ Hvor stor Fordringen er og hvorpaa den grunder sig, faa vi ikke at vide; det ligger nær at gjætte paa, at den stammer fra Musikinformation, ydet den unge Wienant. I Skiftebogen findes nemlig en Bemærkning, at en Simphoni og et Clavicordium ikke ere medregnede under Vurderingen af Boets Effekter, idet „Sønnen Johan Johansen Wienant beretter, at hans sal. Fader har foræret ham disse“.

Om Dideriks Karakter som Menneske kan jeg ikke anføre noget positivt fra hans Ungdoms Historie. Men man kan nok af det vemodig milde, som oftere spores i hans Værker, slutte, at han med trofast Kjærlighed har hængt ved sit Hjem og sin Familie. Da han fik Tilbud om Embedet ved Mariekirken i Lübeck 1668, har det nok kostet ham en stor Overvindelse at forlade sine Forældre og Hjemmet i Helsingør, men Fristelsen var ham for stærk, saa han tog imod Pladsen. Dels var det den store Løn,⁵⁶⁾ han vilde faa, nemlig 709 Mk. lübsk som Organist og 226 Mk. som „Werkmeister“, en Art Orgelinspektør, som tillige havde Regnskabsførelsen, samt fri Bolig og mange Accidentier i den rige Handelsstad, dels — og det var maaske det mest lokkende — Udsigten til at komme til at spille paa det bekjendte⁵⁷⁾ store Orgel, til at virke

⁵⁶⁾ S. herom C. Stiehl, Die Organisten an der St. Marienkirche und die Abendmusiken zu Lübeck. Leipzig 1886, S. 6.

⁵⁷⁾ Orgelet i Mariekirken, med 46 Registre og 3 Manualklaverer, og hvis Disposition er beskrevet i Michael Prætorius' Syntagma 1619, II, 165—66, havde, kort før D. B.s Forgjænger i Embedet og vordende Svigerfader, Franz Tunder († 5. Novbr. 1667), tiltraadte Pladsen 1641, modtaget en betydelig Forandring og Udvidelse, der navnlig gav en Orgelvirtuos som Diderik Løjlighed til at vise sin Færdighed, en

under meget større Forhold, og til derved at kunne fremme Udviklingen af sin Kunst.

Faderen, *Johan Buxtehude*, var imidlertid bleven gammel, — han var født o. 1602 — og allerede i 1669 var der Tale om, at han maatte tage sig en Medhjælper i Embedet. Herom kan et rigtignok *kasseret* Aktstykke vidne, nemlig Koncepten til en Kgl. Konfirmation af 27. Marts 1669 paa et Kaldsbrev fra Borgemester og Raad i Helsingør af 18. Marts s. A., hvorved de samtykke i, at deres Organist til St. Olai Kirke, Hans Buxtehude, for Alderdoms Skyld antager *Samuel Friderich Sutorius* som sin Medhjælper.⁵⁸⁾ Iøvrigt varede det ikke længe, førend der blev gjort flere Attentater paa helt at drive den gamle Johan B. ud af det Embede, som Alderen og deraf følgende Suitter maaske ogsaa hindrede ham i at bestride saa godt som tidligere. Man kjendte ikke den Gang til at opvarme Kir-

Omstændighed, der vel ogsaa har virket dragende, s. ovenanførte Bog S. 5.

⁵⁸⁾ Man hører ikke mere om Sagen, og da Koncepten er kasseret, har vel Ansøgeren taget sin Begjæring tilbage. Under et Besøg i Helsingørs Arkiv i Sommeren 1887 har jeg fundet nævnte Notits i en haandskreven Fortegnelse over Brevskaber vedkommende Helsingør, leverede i det Kgl. Gehejmearkiv 1855.

kerne, og den i det Foregaaende omtalte Fyrpande med Trækul oppe paa Orgelpulpitret har vel kun kunnet yde en ringe Hjælp til at gjøre Fingrene myge. Desuden bleve Embeder paa den Tid ikke opslaaede ledige saaledes som i Nutiden; man søgte gjennem Ansøgning til Kongen eller Kancelliet at skaffe sig et Exspektance Brev paa det Embede, man attraaede. Ja, det gik endog saa vidt, at man efter at have erholdt vedkommende Exspektance forsøgte paa at overdrage denne til andre. Et i Øjne faldende Exempel herpaa viser Forhandlinger i Helsingørs Raadstuebog d. 12. Januar 1671: „Da fremkom *Christian Høchendorff* og fremviste sal. og højlovlig Ihukommelse Kong Frederichs den Tredies naadigst udgivne Brev, som udi Meningen formelder, at bemeldte Høchendorff er antagen til at være Organist til den danske Kirke udi Helsingør i den forrige ved Døden afgangne Organist's [Sted] og skal han samme sit Embedes Fordeling flittigen og tilbørligen fyldestgjøre, saa ingen billig Aarsag kan have over hannem at klage, saafremt han bemeldte Bestilling agter at nyde. Samme naad. Brev dat. Kjøbenhavn d. 28. Januar 1669.“ [I Sjæll. Registre XXVII. Fol. 345 staar 18. Januar.] „Høchendorff foregiver, at *han ikke an-*

det vidste, end den gamle Organist var død, som nu imod Forhaabning endnu lever og formedelst Svaghed Bestillingen ikke kan betjene, og saa som det blev den sal. Konge forebragt, at den gamle Orgelmester lever, saa haver den sl. Konge tilsagt Høchendorff, at han efter hans Død Bestillingen for nogen anden skulde nyde. og begjærer derfor v. v. Borgemester og Raad, at hans Hustrues Broder Elias Radoch [Radich?] *Værket* til videre maa betjene og begjærer herpaa Resolution.“

„Christian Høchendorff Borgemester og Raad giver til Svar, at de udi det kongl. Cancelli deres underdanigste Svar vil lade indlevere.“

Noget videre om disse to entreprenante Personer har jeg ikke fundet; men man kan mærke efter Borgmester og Raads forsigtige Svar, at de have været noget betænkelige ved Sagen. Imidlertid optræder der en anden Libhaver til Embedet, og denne Gang bliver det til noget. Herom melder Raadstuebog d. 25. Maj s. A. følgende: „Efter Ansøgning er idag herpaa Raadstuen imellem Organisterne *Hans Buxtehude* og *Esaias Hasse*⁵⁹⁾ saa-

⁵⁹⁾ Denne Gang var det ogsaa en vitterlig Kollega, som meldte sig; Hasse havde nemlig fra 7. Sept. 1668 havt Kongebrev som Organist

ledes her afskediget: at Hans Buxtehude skal aarlig, saalænge han lever, beholde af Lønnen et hundrede Risdaler [Sletdaler?] og Residentzen beboe, og Esaias Hasse at nyde Resten af alt det øvrige, som Byens Kæmner over de 100 Rsdrl. [Sdlr.?] betaler til Organisten Hasse, og desforuden nyde Salen med fri Seng hos Buxtehude og have de tvende Nøgler til Salen og Kirkegaardsdøren, item hans Linklæder at holdes fri vadskede, desligeste at nyde alle Accidentier og mage det saa, at hannem Kost i Closteret kun [?] bevilges, saalænge den Gamle lever og efter hans Død er hans Hustrue bevilget, om hun hannem overlever, at nyde i Naadensaar et halvhundrede Sletdaler [?].“ — Af „Sjæll. Registre“ XXVIII, Fol. 377 se vi, at det Kgl. Brev paa „Esaias Hasse at være Organist udi Helsingør“ er dat. Kjøbenhavn 17. Januar 1671. Forklaringen herpaa kan tænkes at være: enten at Pyraadets Svar til Kongen har været ugunstigt for Høchendorff og hans Kompagnon, saa at de strax have trukket sig tilbage, eller at den nye Kontrahent Hasse, som hurtig er bleven enig med Buxtehude, har skyndt sig med at faa det Kgl. Brev udfærdiget, saa at Mødet i Maj

— ved St. Hans' og Frue K. i Odense, s. „Fynske Registre“ VIII, Fol. 209.

kun har tjent til at faa deres Overenskomst officielt fastslaaet.

Som tidligere bemærket, dør Dideriks Moder ved Juletid 1671, og han giver da et godt Bevis paa sin sønlige Kjærlighed ved at tage Faderen over til sig i Lübeck og pleje ham i de 2 paafølgende Aar, indtil Døden bortkaldte den Gamle i Januar 1674. Et smukt Minde satte han ham ved at opføre og udgive den i Moller, Cimbr. lit. II, 133 anførte Sørgemusik: „Fried- und Freudenreiche Hinfahrt des alten Simeons etc. Lübeck 1674.“ Efter den paalidelige Mollers Vidnesbyrd var den altsaa udkommet i Trykken, men Exemplarerne vare i Tidens Løb forsvundne. Nutiden kjendte den kun fra et Par Afskrifter, indtil Reinhard Opper, som havde fundet et Originaltryk af Værket i det Storhertugelige Bibliotek i Karlsruhe, i „Bach-Jahrbuch“ 1909 publicerede den nøjagtige Titel, hvilken er aftrykt i Pirro's Bog om D. Buxtehude, S. 150, Anmærkn. 3, og her af Hensyn til dens personalhistoriske Betydning skal gjengives (Tværstregerne antyde Linieinddelingen):

„Fried- und Freudenreiche / Hinfahrt / des alten grossgläubigen Simeons / bey seeligen ableiben / des Weilandt Wohl-Ehren Vesten, Gross-Achtbaren / und Kunstreichen / Herrn *Johannis* / Buxtehuden, /

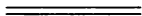
In der Königlichen Stadt Helsingør an der Kirche S. Olai / 32 Jahr gewesenen Organisten, / welcher im 72 Jahre seines Alters am 22. Januarii des 1674 Jahres / alhier zu Lübeck mit Fried und Freude aus dieser angst- und unruhe-vollen / Welt abgeschieden, und von seinem Erlöser, (des er längst mit verlangen erwartet) heimgeholet, und darauff den 29. ejusdem in der Haupt-Kirchen / zu S. Marien dasselbst Christlich beerdiget worden. / Dem Seelig-verstorbenen, als seinem hertzlich geliebten Vater zu schul- / digen Ehren und Christlichen nachruhe i 2 Contrapuncten abgesungen / von / *Dieterico* Buxtehuden, Organisten / an der Haupt-Kirchen zu St. Marien / in / Lübeck. / In Verlegung Ulrich Wettstein / Buchhändler in Lübeck, / 1674.

Nærmere om dette Værk s. Pirro's før nævnte Bog S. 127, 128, 503--4, ligesom jeg ogsaa skal henvise til C. Stiehl's plausible Bemærkninger i „Monatshefte f. Musikgeschichte“ XXV., 35, hvorefter han antager, at Musiken oprindelig er komponeret 1671 over den s. A. den 17. Febr. afdøde Superintendent i Lübeck, Dr. Meno Hanneken sen., Faderen til Dideriks Ven, den theologiske Kandidat, Meno H. jun.,⁶⁰⁾

⁶⁰⁾ Om denne, der var yngste Søn af Superintendenten, og som døde, kun 27 Aar gl., i Novbr.

— i hvis Stambog D. 12. Maj 1670 havde skrevet en Canon: „Divertisons nous aujourd’huy“, s. Tillæget til „Lübeckische Anzeigen“ 1904, Nr. 27 — og at Musiken, „maaske med Forandringer“, er opført ved Joh. Buxtehudes Begravelse 29. Jan. 1674 og samme Aar udkommet i Lübeck, saaledes som Titlen viser det.

Fra den Tid *Diderik Buxtehude* kom til Lübeck, hører han den store Verden til. Det har dog en egen Interesse for os Danske at se, at man ogsaa her hjemme, i D. B.s Levetid, var opmærksom paa hans voxende Ry. Den musikkyndige og berejste *Matthias Schacht*, Rektor i den lille By Kerteminde paa Fyen, skriver i sit paa vort Kgl. Bibliothek bevarede Manuskript „*Musicus Danicus*“, i Afdelingen „*Bibliotheca Musica*“, hvis tidligere paa-tænkte Udgivelse nu er under Forberedelse, — da det maaske er det ældste eksisterende Lexikon over Musikere ⁶¹⁾, — saaledes om D. B.: „*Buxtehudius edidit Modulationes funerales sub Titulo: Freudenreiche Hin-fahrt, in fol.*“

1673, altsaa kort før Dideriks Fader, s. Møller I., 234 og Pirro passim.

⁶¹⁾ Fortalen er dat. Kerteminde 1. Jan. 1687, altsaa ældre end Seb. de Brossard's *Dictionaire de Musique*, hvis første Udgave udkom 1703 i Paris.

Litteratur.

- Nova literaria maris Balthici.** Lubecæ. 1700, 1706, 1707. (S. 224.) 4 to.
- Joh. Moller, Cimbria literata.** I.—III. Havnix. 1744. Folio.
- Joh. Mattheson, Grundlage einer Ehrenpforte.** Hamburg. 1740. 4 to.
- A. A. Hülphers, Historisk Afhandling om Musik och Instrumenter.** Westerås. 1773.
- E. Follin, Helsingborgs Historia,** utg. och tilløkt af Wieselgreen. Upsala. 1851.
- H. Jimmerthal, Dietrich Buxtehude, historische Skizze.** Lübeck. 1877.
- Ph. Spitta, Joh. Seb. Bach's Biographie.** I.—II. Leipzig. 1873—80.
- **Orgelkompositionen von D. Buxtehude.** Leipzig. I.—II.
- C. Stiehl, Die Organisten an der St. Marienkirche und die Abendmusiken zu Lübeck.** Leipzig. 1886.
- **Lübeckisches Tonkünstlerlexikon.** Leipzig. 1887.
- „**Lübeckische Blätter**“. 30. Jahrg. No. 65. (12. Aug. 1888, S. 398—401) [Beretning om hans Rejse i Danmark og Sverige for at søge Oplysninger om D. Buxtehude.]
- **Musikgeschichte der Stadt Lübeck.** Lübeck. 1891.

- C. Stiehl, „Aus alten Stammbüchern“. In „Vaterstädtische Blätter“, Beilage zu „Lübeckische Anzeigen“ 1904, Nr. 27, (3. Juli). [Heri den foran S. 64 omtalte Canon.]
- Monatshefte für Musikgeschichte. (Redig. v. Rob. Eitner). I.—XXXVII. 1869—1905.
- Vierteljahrsschrift für Musikwissenschaft (Redig. von G. Adler, Fr. Chrysander, Ph. Spitta). I.—X. Leipzig. 1885—94.
- Rob. Eitner, Quellen-Lexikon. I.—X. Leipzig. 1900—04.
- Miscellanea Musicæ Bio-bibliographica. (Redig. v. H. Springer, M. Schneider, W. Wolffheim.) I.—III. Leipzig. 1912—16.
- Sammelbände und Zeitschrift der Internationalen Musikgesellschaft. Leipzig. 1899—
- Tobias Norlind, Allmänt Musiklexikon. Stockholm. 1912—16.
- C. F. Bricka, Dansk Biografisk-Lexikon. I.—XIX. Kbhvn. 1887—1905. [I.—III., 270—72, V. C. Ravn's primære Artikel om D. B.]
- V. Hostrup-Schultz, Helsingørs Embeds- og Bestillingsmænd. Kbhvn. 1904—06.
- Jens Aarsbo, Fortale til „Udvalgte Kompositioner af Diderik Buxtehude“, bearbejdede for Klaver for fire Hænder af Christian Barnekow, udgivne af Samf. til Udgivelse af Dansk Musik. 1912.
- Andrè Pirro, Dietrich Buxtehude. Paris. 1913.
-

Tilføjelser og Rettelser.

S. 12. Med Hensyn til det vanskelige Spørgsmaal om, hvornaar Organisten *Claus Feiter* maa antages at være gaaet af eller død, og hvornaar Efterfølgeren *Hans Buxtehude* har tiltraadt Embedet, har jeg i mine gamle Notitser fra Olai Kirkes Daabsprotokol fundet, at bemeldte *Claus F.* og hans Hustru *Inger Lauritzdatter* — foruden det eneste i Hostrup-Schultz S. 98 anførte Barn med Navn *Cidzele*, døbt Fredagen efter 5. Søndag efter Trinitatis 1642 — tillige har ladet 2 andre Børn døbe sammesteds nemlig: *Margrete*, døbt Palmesøndag 1640, og endelig 20. Søndag efter Trinitatis 1644 igjen et Barn med Navnet *Cidzele*, rimeligvis opkaldt efter det tidligere nævnte, der er død i spæd Alder. Det skal bemærkes, at *Claus F.* i Daabsbogen 1644, ligesom ogsaa tidligere, betitles „Orgemester“ (Organist), og man kunde herefter antage, at det omspurgte Tidspunkt for *Hans B.s* Tiltrædelse maatte ligge mellem Efteraaret 1644 og April 1645, hvor *Inger Lauritzdatter* omtales som Enke.

Paa den anden Side turde det være vanskeligt at forkaste Sønnens, *Diderik B.s bestemte Talangivelser* i den nylig citerede, originale Titel til den ved Faderens Begravelse 1674 opførte Sørgeomusik, hvorefter man ved at gaa 32 Aar tilbage kommer til Aaret 1642. Mon ikke Uoverensstemmelsen

kan reduceres til et Titulærspørgsmaal, saaledes at en Forklaring kunde søges i, at ligesom *Esaias Hasse* ifølge den tidligere nævnte Kontrakts Bestemmelser kan betragtes som blot *Vikar* for Hans B. indtil dennes Død, saaledes kunde omvendt *Claus Feiter* tænkes *definitivt* at have afstaaet Embedet 1642 til Hans B., medens den, der førte Kirkebogen, af gammel Vane — Claus F. havde jo været Organist lige siden 1630 — vedblev at betitle ham som „Orgemester“?

Det er beklageligt, at der til Afgørelse af Spørgsmaalet endnu ikke er fundet nogen Bestalling hverken for Hans eller Diderik B. Registrator ved Landsarkivet for Sjælland, Cand. mag. Frk. Nanna Lange, har imidlertid gjort mig opmærksom paa, at dér findes en original Bestalling for en af *Esaias Hasses* Eftermænd ved St. Olai K., Organist *Johannes Radeck*, der ifølge *Hostrup-Schultz*, S. 98, skal være ansat 1692. Da dette Aarstal ikke stemmer med Bestallingen, og da det ogsaa af andre Grunde kan have sin Interesse at kjende en af *Magistraten* ansat Organistes Bestalling og Pligter paa den Tid, selv om man kan mærke, at Nidkærheden hos Stadens vise Fædre har faaet dem til at læsse saameget som muligt over paa Organistens Skuldre, skal denne Bestalling her gjengives, dog med en noget moderniseret Retskrivning:

„Borgemester og Raad

udi Helsingør kjendes og hermed vitterligt gjør, at vi paa høj Øvrigheds naadigste og nærmere Behag haver antaget den ærlige, agtbare og kunsterfarne unge Mand, *Johannes Radeck* til at være Organist til St. Olai Kirke her udi Staden udi *Joachim Burmesters* Sted med efterskrevne Vilkaar:

1. At han trolig og flittig Orgelværket alle Søndage og hellige Dage til Højmesse og Aftensang saaledes skal opvarte, at Borgerskabet eller

Andre, i hvo det og være maa, ikke skal have Aarsage over hannem at klage.

2. Om nogen af Borgerskabet eller andre Standspersoner, som sig her i Byen opholder, hans Tjeneste enten med Barnedaabs Opvartning, Brudevielser, eller i andre Maader hellige eller Søgnedage begjærer, da skal han være forpligtet dennem for billig Betaling at betjene, efter enhver Standspersons Lejlighed og Vilkaar.
3. Skal han være forpligtet, om nogen Mangel fandtes paa Orgelværket, som han selv kunde forfærdige, det da uden Kirkens Bekostning ændre, men hvis Brøstfældigheden befandtes saa stor, at han det selv ej forrette kunde, da giver han det Øvrigheden i Tide til Kjende, hvorudi Mangelen bestaar, paa det dertil Raad kan søges, paa Kirkens mindste Bekostning.
4. Saa skal og Organisten være forpligtet en Gang eller 2 om Ugen, naar ingen Tjeneste med Værket i Kirken sker, at „legge“ [lege d. e. spille — eller: anvende] en Times Tid hver Gang derpaa, paa det Støv og Urenlighed af Piberne kan udgaa, og ellers i andre Maader se Værket tilgode det meste hannem muligt er, som han forsvarlig kan eragte.
5. Nyder Organisten, al den Stund han sig ustraffelig forholder, af Byen til Løn 125 Rdl., som hannem aarligen af Byens Kjæmner betales skal.
6. Iligemaade nyder han den Residents i St. Anne Gade, tværs overfor Torvet, liggende imellem det Hus, *Mette Sal. Lars Alfsens* nu iboer, paa den ene og Byens Boliger paa den anden Side, fri foruden Leje, ligesom hans Formand nydt haver, og er fornævnte Residents Kirken tilhørende. — Paa forskrevne Maade haver vi forbeholdt Sr. *Johannes Radeck* antaget til at være og blive Organist til vores Danske St. Olai Kirke, som

med vores Stads Sigill hermed attesteres, Actum Helsingør, den 17. September Anno 1691.“

S. 25, Note 30, Lin. 18 f. n. efter Løb. tilføjes:

Han maa være kommet til Danmark før 1606 og have opholdt sig i Kjøbenhavn, da han Søndagen efter Pinse i nævnte Aar blev optaget som Laugsbroder i Skydeselskabet „Det Danske Compagni“ sammen med bekjendte, under Hoffet hørende Embedsmænd, som Møntmesteren Nicolaus Schwabe, Renteskriveren Christoffer Dirichsen o. a. s. Kbhvns. Diplomatar. VI, 52. Om disse har været hans Venner, véd vi ikke, men *Christoffer Dirichsen* maa i al Fald have været musikinteresseret, thi han var i Besiddelse af et godt Positiv, s. Acta Consistorii 1636, hvor Professorerne afkjøber ham dette for 100 Rsdrl. in specie til Opstilling i Regenskirken.

Som den dygtige Musiker Hunnius var, tør man nok antage, at han ved en og anden Lejlighed har maattet gjøre Tjeneste ved Hoffet, hvor han vel har bevaret sine Forbindelser. Et Par Poster i Olai Kirkes Regnskab fra 1. Maj 1614—1. Maj 1615 synes at tyde derpaa, idet nemlig Kirken i Foraaret 1615 har maattet betale en Stedfortræder, Organisten ved Marie Kirken, *Anders Rasmussen* „for han legede udi Kirken paa Værket, mens *Christen* var paa Slottet“. Dette kan f. Eks. passe med, at Kongen ved Taffelet lod musicere for den svenske Gesandt, Baron *Johan Skytte*, da denne 18. Marts 1615 havde havt Audiens paa Slottet i Kbhvn. Se herom Angul Hammerich, Musiken ved Chr. IVs Hof S. 168, og jævnfør den sammesteds S. 50 ff. skildrede Kulminationsperiode for Kapellet mellem 1614 og 1618. Saavidt jeg véd, findes der dog ikke i Hofregnskaberne paa den Tid nogen Udbetaling til Chr. Hunnius, men den Slags Ekstraudgifter bleve hyppigt afgjorte ved Kongens private Kasse og kun optegnede i hans Skriv-

kalendere, der maa betragtes som hans private Kassebøger. Skrivkalenderen for 1615 mangler desværre, saa noget direkte Bevis for min Antagelse kan foreløbig ikke føres.

Et andet besynderligt Tilfælde, hvor Kirken ogsaa har maattet betale en Stedfortræder paa Orgelet for Chr. Hunnius, findes i Kirkeregnskabet fra 1. Maj 1623 til Aarsdagen 1624, hvor efter Borgem. og Raads Befaling betales til „*Knud Jensen af Kjøbenhavn* [Mon Bassangeren K. J., der ifølge Hammerich S. 222 kom ind i Kantoriet 1631?], som var her i Paaskehelligdagene [1624] og legte paa Orgelværket, for hans Umage, Vognleje og Fortæring tilhobe efter hans Kvittering 11 Dal.“. Og sammenholder man dette med, at der i næste Kirkeregnskab under Rubriken „Bekostning paa Orgemesterens Residents, som David Hansen udi boer, efter Borgem. og Raads Befaling“ — de specificerede Udgifter hertil gaa fra 2. Juli til 24. Decbr. 1624 — i det hele er betalt 30 Dal. 2 Mk. 12 Sk., kommer man uvilkaarlig til at spørge: *Hvorfor* er Hunnius fraværende og bør heller ikke i sin Fribolig, og hvor er han da henne? Mon ovennævnte Omstændigheder skulde staa i Sammenhang med, at han 1624 faar udgivet sin „*Trias melodiarum* i Erfurt“.

Ved S. 25, Note 30 angaaende Spørgsmaalet, om Hunnius og hans Hustru har haft Børn, bør tilføjes, at de i Pestens Tid 1619 mistede et lille Barn, s. Olai K.s Regnskab under „Indtægt for Lig“, Fol. 90: „20. August 1619 Ringdes Sogneklokkerne for Christen Organistes piige“, hvorefter betaltes 2 Mk. og for Lejerstedet $\frac{1}{2}$ Rdr. I Randen er dog gjort følgende Antegnelse: „Formenes, at efterdi han er Kirkens Tjener, bør han være fri“.

S. 27, Note 32. Den lille Notits om Brylluppet 6. Decbr. 1657 er fra en Raadstueprotokol, betegnet som „Adskillige Protokoller No. 8“, og skal lidt nærmere gjængives som Exempel paa, hvad der

ved et finere borgerligt Bryllup gik med til Besørgelsen af den for et slikt nødvendige Bryllups-musik. Iblandt de opregnede Udgifter til Festen, deriblandt finere Fisk som Brasen og Gjedde forskrevne fra Frederiksborg, deres Transport, 2 Kokke til at koge osv. kan bemærkes følgende 4 Poster:

„Spille mændene	33 Dal.
Orgelmesteren [vistnok <i>Hans Burtelhude</i>]	3 „
Diskanten [Skoledisciplene].....	3 „
Skolemesteren [Rektor for Latinskolen, Mag. <i>Hans Rasmussen Fare</i> , s. om ham Hostrup-Schultz S. 219—20] for Sangen i Kirken, 4 Kor, vilde intet have“;	sandsynligvis fordi han var en Om-

gangsven af Familien. Naar man tager Hensyn til den betydelige Værdi, som Pengene da havde, vil det ses, at det ikke var en ringe Sum, som Musiken kostede ved et standsmæssigt Bryllup.

S. 27, L. 4 f. o. Som Exempel paa de omtalte Stridigheder mellem de forskellige Autoriteter kan saaledes nævnes (*Claus Feiters* Andragende til Borgemester og Raad, hvilket findes Fol. 146 i en Raadstueprotokol, begyndt 13. Januar 1627 (betegnet i en gammel Registrant som „Adskillige Protokoller Nr. 1“): Claus Organist klager, at eftersom det haver tildraget sig nu paa halvandet Aars Tid, at Skolemesteren og Hørerer haver strængelig forbudet og sat sig op imod mig, „at jeg ingenlunde skal eller maa lege til Froprædiken for Brudfolk, uden de skal have Diskanten [Skolen] med; mange Brudfolk er til, som ikke kan betale baade Diskanten og Værket [Orglet], eftersom Diskanten i det ringeste vil have 2 Rigsdaler, derimod jeg fattige Mand lader mig nøje med en billig Penge og dertil takker Gud“ osv. Herpaa giver Magistraten 26. Januar 1636 følgende, næsten salomoniske Resolution: „At hannem skal være frit for, hvo der haver hans Tjeneste fornøden med Orgelværket at bruge for

Brudefolk til Froprædiken, om endskjøndt de ikke vil have Skolen med Diskant at bruge. Sammeledes, om nogen vil bruge Diskant og ikke Orgelværk, skal det og staa dennem frit fore“.

Det paa samme Side nævnte Begreb „*Fuskere*“, som vel nærmest er hentet fra Lavsvæsenet, omfattede i videre Forstand de uberettigede Personer, som forsøgte at gjøre „Indpas“ eller „Indtrang“ i de Andres lovligt erhvervede Rettigheder, men iøvrigt søgte Musikfolket ikke blot at beskytte deres materielle Interesser, det gjaldt ogsaa om at højne deres Stands Anseelse og Værdighed. Musikerne, der i Fortiden paa enkelte Undtagelser nær rangerede med Gøglere, havde efterhaanden erhvervet sig en højere Plads i Samfundet og stræbte at hævde denne ved fra deres Kreds omhyggeligt at bortfjerne de Personer, om hvis Hæderlighed der kunde være Tvivl. Et Exempel herpaa, som tildrog sig, medens Diderik Buxtehude endnu var i Tjeneste i Helsingør, frembyder Raadstuebogen 26. Septbr. 1664:

„For Retten er fremkommet *Emanuel Schiöpfer* [eller *Schiiffer*, Stadsmusikant i Kjøbenhavn og rimeligvis derfor en Autoritet i Faget, s. om ham Kbhvn.s Diplomatar. I, 830 og Personalhist. Tidsskrift 2 R. III, 233], som efter *Christian Rasmussens* Klagemaal for Retten opstævnet er, nemlig at da fornavnte Christian Torsdagen den 22. Septbr. sidst forleden af *Peter Boy*, Instrumentist her udi Staden [Stadsmusikant efter Hans Jürgen Weller, fra 1661 til sin Død 1672] var tilsagt at opvarte baade udi Kirken saavel som og paa Raadhuset paa *Mads Mortensens* Dotters Bryllup, hvilket han ogsaa flitteligen efterkommet haver indtil saalænge midt under Maaltidet, da Emanuel Schiöpfer fra Kjøbenhavn paa Raadhuset ankommen er, som ogsaa var bestilt udi Brylluppet at opvarte, og der han ankom iblandt Instrumentisterne, saa han Christian Rasmussen for sig og sagde: „Was

soll er hier machen — Ich will nicht mit ihm aufwarten“. Hvortil Christian Rasmussen svarede: „Hvarumb wollt ihr nicht mit mir aufwarten“, dertil Emanuel svarede: „Weil er ein falschen Eid geschworen hatt“. Derpaa stod Emanuel op og vilde gaa bort, da svarede de andre: „Dersom I gaar bort, saa vil vi andre og gaa bort“, hvilke Ord Peter Boy og vedstod og bekræftede. — Da syntes Christian Rasmussen raadeligst at være for Brudefolket og de andre fornemme Gæsters Skyld at absentere sig, paa det at ingen Ulykke skulde foraarsages, gav saa Sagen strax for Borgemester *Martinus Owe* tilkjende, hvortil Borgemesteren svarede, at han skulde give sig tilfreds, indtil Brylluppet var overstanden“ osv. „Efter samme Beskaffenhed blev Emanuel Schiöpfer af Borgemester og Raad forelagt, at han Christian Rasmussen skulde erklære, eller og bevise, at han var en Meneder“.

Jeg har ikke fundet mere om Sagens Udfald, men Emanuels Beskyldning maa ikke antages at have været ret begrundet. Ellers havde nok Peter Boy og hans Svende faaet Christian R. fordrevet fra Byen; men i Novbr. 1665 findes endnu „Christen Instrumentist“ boende i Helsingør „i Blegghaven ved Svingelen“ [den sydlige Port ved Indkjørselen til Stengaden.] og samtidig træffes han som Fadder i Olai Daabsbog.

Specielt synes Trompeterkorpset, navnlig de saakaldte „gelernte“ Trompetere at have udmærket sig ved deres Sammenhold og ved at have hævdet deres Stilling som et særskilt Lav, s. Hammerich S. 6—8, og kan herom, foruden det der nævnte, henvises til Johan Ernst Altenburg, Versuch einer Anleitung zur heroisch-musicalischen Trompeter- und Pauker-Kunst, Halle 1795, og da denne Bog er temmelig sjælden, til Hermann Eichborn, Die Trompete in alter und neuer Zeit, Leipzig 1881.

S. 31, efter Lin. 8 f. o. Efter *Nicolaus Maas* Død (i Sommeren 1615) var *Johan Lorentz (senior)* den mest benyttede Orgelbygger paa Chr. IVs Tid; baade i Danmark, Slesvig og i Skaane (Christiansstad) byggede og reparerede han en Del Orgler, s. Hammerichs før nævnte Skrift S. 57, 77—79, 102, 158, 179; Chr. IVs egenhændige Breve, udgivet af Bricka og Fridericia V, (1883—85), S. 138 og VII, (1891), S. 123; F. R. Friis, Trefoldighedskirken i Christiansstad (1887), S. 22—24 og sammes Bidrag til Dansk Kunsthistorie (1896), S. 191.

Noten hos Friis S. 22 og særlig det dér citerede Aktstykke, Joh. Lorentz' egenhændige tyske Ansøgning til Kongen, dat. Copenhagen 8. Maj 1639, hvori han fortæller, at han i over 20 Aar har opsat og renoveret Orgler i Danmark og Norge, men at Fuskere nu gjøre ham Indpas, — hvorefter han 30. Maj s. A. fik Eneret til at lade opsætte og renovere Orgler i Danmark, — giver os nogle personalhistoriske Oplysninger, nemlig at Kong Christian 1617 har kaldt ham ind i Danmark [formentlig fra Flensborg] i Anledning af Orgelet paa Frederiksborg og tilladt ham at nedsætte sig og drive sin Virksomhed her i Landet. At hans Hustru *Margrethe* endnu levede 1633 fremgaar af, at hun s. A. faar Betaling paa Mandens Vegne for et af hans Reparationsarbejder.

Acta Consistorii af 6. Marts 1633 vise, at han ikke blot som Konstruktør, men ogsaa som Musikkritiker har haft en vis Betydning, idet han sammen med Taarnblæseren og Stadsmusikanten *Evert Schipman* (Fader til Organisten *Christian S.*, en af D. Buxtehudes Forgængere ved Marie K. i Helsingør, s. Hostrup-Schultz, S. 105) skal til Professorerne afgive Betænkning om Dygtigheden hos de 2 Ansøgere til Frue K.s ledige Organistembede, s. S. 440 i mine „Bemærkn. og Tilføjelser“ til Hammerichs Skrift.

Om det er Joh. Lorentz, med hvem Professor

Claus Plum, ifølge Act. Consist. 7. Novbr. s. A. prutter om en større Reparation af Frue K.s Orgel, da Organisten [*Christopher Schuler*, s. Hammerich, bl. a. S. 216] har klaget over dette, navnlig „at Bælgene holdes altfor svage og udygtige til at fuldblæse Værket, eftersom der er tvende, som kan slet ikke bruges“, er højst sandsynligt men kan foreløbigt ikke afgøres, da Orgelbyggerens Navn ikke er nævnt i disse Forhandlinger.

Foruden de i bemeldte Skrifter anførte Nybygninger og Reparationer har han af større Arbejder ombygget Orgelet i St. Knuds K. i Odense mellem 1619 og 26, en Ombygning, der kostede den betydelige Sum af 2,411 Dal. s. „Fynske Samlinger“ V, S. 158 (cfr. S. 390). Omtrent 1639 byggede han Orgelet i St. Petri K. i Kjøbenhavn (Meddelt mig af Dr. L. Bobé). André Pirro citerer i sit Værk om D. Buxtehude S. 12 efter „J. Biernatzki, Die Kieler Schloszrechnungen des 17. Jahrhunderts (S. 99, cfr. 8 u. 9) en vis „*Johan Lorentz, facteur*“ [Orgelbygger] i Flensborg, Sviigersøn til Johan Henrichsen Hollander, til hvem han køber et Hus i 1615. Ligeledes nævner Ernst Praetorius i sine „Mitteilungen aus norddeutschen Archiven“ i „Sammelbände d. Internat. Musik-Gesellsch.“ VII, S. 229 en Orgelbygger *Johannes Lorentius*, som 15. Decbr. 1615 opstillede det nye Orgel i Svabsteds Kirke i Slesvig, hvorfor han foruden et Restbeløb af 130 Mk. faar en Gratifikation af 50 Mk. samt Drikkepenge til sine Svende osv. Muligen er begge identiske med vor Orgelbygger Joh. Lorentz, eller er det maaske dennes Fader?

I „Ausländische Registrante“ (Rigsarkivet) findes nemlig et Par Intercessionbreve eller Promotorialer (Anbefalingsskrivelser) vedrørende *Familien Lorentz*. Det ene, dat. Kjøbenhavn 26. Febr. 1622, er stilet til Borgemestere og Raad i *Grimma* i Sachsen angaaende en dér falden Arv efter Orgelbyggerens *Bedstefader*, som hed Johan Lorentz. Vor

Mand optræder i dette Brev sammen med en unavngiven Broder som repræsenterende deres lige afdøde Fader, der ogsaa bar Navnet Johan Lorentz, overfor denne sidstes Søsken. Da deres Fader i sin Tid er rejst fra Grimma for at søge sin ærlige Næring i fremmed Land, og da de først nu have faaet Underretning om Arvefaldet efter Bedstefaderen, ere de bange for, at deres Anmeldelse kommer for sent og have derfor anmodet om Kong Christians Beskyttelsesbrev. Det andet Brev, dat. Kjøbenhavn 13. Juni 1631, er stilet til Hertug *Bugislaw* af Pommern [Bugislaw XIV, med hvem Slægten uddøde 1637] og angaar en Arv i Stettin, som er tilfaldet „*unser bestalter Orgelbauer Johan Lorentz*“; Arveladerens Navn angives ikke. Da Kongen for Tiden har Brug for sin Orgelbygger, beder han Hertugen venligst at fremskynde Sagen. Udtrykket „bestalter“ er maaske kun brugt i overført Betydning, da der saavidt vides ingen egentlig Bestalling findes for Orgelbyggeren Joh. Lorentz paa den Tid, og hans Enerets-Privilegium først er udstedt 1639.

Inden den omtalte Ombygning af Olai Kirkes Orgel 1649—50 havde Joh. Lorentz allerede tidligere havt med dette Orgel at gjøre, hvad Kirkens tvende Aarsregnskaber fra 1. Maj 1624 til Aarsdagen 1626 udvise. Den 12. Novbr. 1624 blev han nemlig i Vogn hentet fra Kjøbenhavn for at gjøre „*Fortingning*“ med Sognepræsten *Peder Rasmussen Lange* [s. Wiberg I, S. 585.], Borgemester *Hans Kierut* [s. Hostrup-Schultz, S. 8.] og „*flere andre Godtfolk*“ om at forny og forbedre Orgelet for en Sum af 600 Dal. Curant [lig 750 Slettedal.] og 4 Rosenobler. Den 14. Juli 1625 var selve Orgelet færdigt og blev prøvet af Organisten ved Frue K. *Johannes Meincke* [s. om denne iltre og gnavne Herre: Hammerich, S. 120, 162, 176 og 213], der var forskrevet fra Kbhvn. og for sin Umage fik 2 Rosenobler [= o. 12 Sl. Dal.] samt Tærepenge og Vogn-

leje, og af *Claus Organist* fra Helsingborg, som kun fik $\frac{1}{2}$ Rosenobel. Over *hele* Bekostningen paa Orgelet med Staffering osv., er i de 2 Regnskaber ført en specificeret Fortegnelse, der samlet udviser 1344 Sl. Dl. 3 Mk. 2 Sk., hvori dog er indbefattet Betalingen til Maleren *Caspar Halefeld*, *Rasmus Snedker* (150 Dal.), Billedsnideren, Smeden, Murmesteren og diverse Udgifter, samt 50 Dal. Cur. til Mester Joh. Lorentz for udenfor Akkorden leveret „14 nye Piber og 2 nye Stemmer, som var fornøden i det nye Structur“. Et Par enkelte Poster skal her anføres, bl. a. for at vise Pengenes Kjøbeevne paa den Tid. Under Fortingningen d. 12. Novbr. 1624 maa det være gaaet temmelig livligt til, thi der blev drukket 12 Potter Rhinskvin à 18 Sk.; i de 4 Dage, Mester Johan var her for at sætte Arbejdet i Gang, fik han 7 Maaltider Mad, hver à 8 Sk.; adskillige Godtfolk besøgte ham, og blev der hentet Øl til dem for 1 Dal. 1 Mk. Calcanten *Niels Jensen* fik for i 21 Dage at træde Bælgene, medens Orgelbyggeren stemte Værket, 1 Mk. om Dagen, altsaa 5 Dal. 1 Mk. [medens hans aarlige Løn kun var 3 Dal.] Derimod kostede Vognlejen fra Kbhvn. og tilbage, hvilken kun blev betalt af Kirken den første Gang, Johan L. var her, 3 Dal. $3\frac{1}{2}$ Mk.

S. 32, Lin. 15 f. n. Baade Sognepræsten *Thomas Lund* [s. om ham Dansk Biogr. Lex. X, 448] og Slotsherren *Hans Ulrik Gyldenløve* tør antages at have været Musikvenner; den første havde tidligere været Kantor ved Skolen i Flensborg, og Gyldenløve havde allerede som Dreng lært „at slaae paa Simphoni“ af *Michel Utrecht*, Organist ved Helligaands Kirken [s. Joh. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarkivet 1872, S. 186.

S. 42, Lin. 18 f. o. Om den musikinteresserede *Jonas Jakobi Garding* har jeg tidligere samlet en Del, men har det ikke præsent for Tiden,

forbeholder mig derfor at fremkomme med det ved anden Lejlighed.

S. 56. Efter Lin. 14 f. o. kan tilføjes: Borger-skabet i Almindelighed var fattigt, og der var Dyrtid paa Levnedsmidler. Rundt omkring i Kirkernes Regnskaber afskrev man paa flere Steder selve Kirketienden, „da Sæden af Krigs-folkets Heste paa Marken rent ud var fortæret“ (Follin, S. 217).

Register over Navne.

Forkortelser: Borgm. = Borgemester. Dtr. = Datter. ds. = deres. Dsbo. = Dødsbo. Fredsbg. = Frederiksborg. f. = født. hs. = hans. Hborg. = Helsingborg. H.ør. = Helsingør. K. = Kirke. Komp. = Komponist. Kronbg. = Kronborg. Mag. = Magister. Org. = Organist. Orgbr. = Orgelbygger. Raadm. = Raadmand. Spræst = Sognepræst. Stadsmus. = Stadsmusikant. v. = ved. — Naar ingen Stedsangivelse findes, er det Helsingør. — Kvinderne søges under Mandens eller Faderens Navn.

Alfsen, Lars, hans Enke Mette, 69.

Alter, Johan, Instrumentist hos Chr. IV, 55.

Andersen, Jørgen, Borgm., hs. Dtr. Dorothea, gift med Hans Niemand, 27.

Arrat, Alexander, Kaptajn, insolvent Dsbo., 23.

— Johanne, f. Ross, hs. Enke, 23.

Arentsen, Johan, Kirkeværge for Marie K., 48.

Arentzen, Dirich, Stenhugger, 31.

Bach, Johan Seb., Komp., paavirket af D. Buxtehude, 7—8, 53.

Bodenschatz, Erhard, Komp. (Florilegium Portense), 35

Bœckel, David, Kantor v. Marie K., 51.

— Fredericus, hs. lille Søn, 51.

Boy, Peter, Stadsmus., 73—74.

Brockmand, Peter, hs. Dsbo., 20.

Brossard, Seb. de, Lexikograf, 64.

Bugislaw XIV, Hertug af Pommern, 77.

- Burmester* (Burmeister), Jochim, Org. v. Olai K., 68.
Busch, Claus, Borgm., hs. Dtr. Ingeborg, gift med
 Johan Kjerut, 52 (s. Hostrup-Schultz, 10).
Buxtehude, Franz, Handlende, 11.
- Jens, Fader til Johan B., 11.
 - Johan (Hans) Jensen, Org. v. Olai K., Fader til Diderik B., 11—15, 17, 20—24, 26—27, 29—30, 58—59, 60—61, 62—63, 64, 67—68, 72.
 - Helle (Hejle) Jespersdtr., Hustru til Johan B., 13, 18—22, 24.
 - Anna og Cathrine (Karen), ds. Dtre., 18.
 - Peiter, Barber, yngre Broder til Diderik B., 13, 18, 22.
- Carstens*, Jacob, norsk Postmester i H.ør., 51.
 — Anna, hs. Hustru, 51.
Christensen, Jens, Borgm. i Hborg., 14 (s. Follin, 85, 422.).
Christian, Orgbgr. i Hborg., 55.
Christoffersen, Hans, s. Frietsche, 49—50.
Claus, Org. fra Hborg. (1625), 78.
Clausen, Gallas, Raadm., 51.
Cracowit, Michael, Hoforg. hos Chr. IV, 32 (s. Hammerich S. 140 og passim).
- David*, Klejnsmed i Hborg., 45.
Dengel, Claus, Org. v. Maria K., 42, 45, 48.
Dirichsen, Christoffer, Renteskriver, Kbhvn., 70.
- Faxe*, Hans, Mag., Rektor v. Latinskolen, 51, 72.
 — Thale, hs. Hustru, 51.
Feiter, Claus, Org. v. Olai K., 12—13, 24, 67—68, 72.
 — Inger Lauritzdtr., hs. Hustru, 13, 67.
 — Cidzele, Margrete og Cidzele (Nr. 2), ds. Børn, 67.
- Figrens*, Johan, svensk Resident, 32.
Finetti, Giacomo, Komp., 36.
Fransen, Peder, Husvært, 23.

Frederiksen, Christopher, Kirkeværgе i Hborg., 14.
Frietsche (Fritz), Hans Christopher, Orgbgr. fra
 Dresden, 46, 49—50.

Garding, Jonas Jacobi, Org. v. Marie K., 42, 78.
Gemxø, Anders Pedersen, Pastor i Hborg., 14—15.
Giedde (Gedde), David, Raadm. i Hborg., 43, 54—56.
Gleg, Thomas Jacobsen, Raadm. i Hborg., 14.
Glostrup, Niels Simonsen, Mag., senere Biskop, 33
 (s. Dansk Biogr. Lex. VI, 109).
Goische, Henrik Henriksen, Mag., Spræst til Olai K.,
 51 (s. Wiberg I, S. 586).
Grønland, Peter, Musikamatør, 40 (s. D. Biogr. Lex.
 VI, 268).
Gyldenløve, Hans Ulrik, Slotsherre til Kronbg. og
 Fredsbg., 32, 78 (s. D. Biogr. Lex. VI, 339).

Haggæus, Andreas, Raadm. i Hborg., 14.
Hakenberger, Andreas, Komp., 35.
Halefeld, Caspar, Maler, 28, 78.
Hammerschmidt, Andreas, Komp., 36, 38, 39.
Hanneken, Meno (senior), Superintendent i Lübeck, 63.
 — Meno (jun.), hs. Søn, Cand. theol., 63.
Hansen, David, 71.
 — Hendrich, ugift Hører, Dsbo., 21.
 — „Unge Johan“, senere Raadm., 51.
Hasse, Esaias Eriksen, Org. v. Olai K., 22, 27, 60—
 61, 68 (s. Hostrup-Schultz, 98).
Hassler, Caspar, Komp., 35.
Heckelauer, Johannes, Org. og Arkitekt, 16.
 „Heite, Hans“, s. Helle Jespersdr. Buxtehude.
Heinemark, Jonas, kgl. Tolder, 32.
Herbst, Johann Andreas, Komp., 41.
Holck, Ejler, Generalmajor, Kommandant paa
 Kronbg., 51.
Hollander, Johan Henriksen i Flensborg, Sviger-
 fader til Orgbgr. Johan Lorentz (sen.), 76.

- Hunnius*, Christian, Org. v. Olai K., 24—25, 33, 70—71.
 — Ursula (Ørsele) Willemsdtr., hs. Hustru, f. Teichgräbers, 25.
- Hybertsen*, Willum, hs. Enke Dyveke, 32.
- Hündel*, Georg Fr., Komp., 7.
- Höchendorff*, Christian, Org.aspirant, 59—60.
- Jensdtr. Maren* (f. i Nibe), hs. Dsbo., 24.
- Jensen*, Hans, Slotsfoged paa Kronbg., hs. Enke Karen, 19.
- Jensen*, Anna, hs. Dtr., 51.
 — Knud, Orgelspiller (senere Sanger i Kantoriet?), 71.
 — Niels, Calcant, 78.
- Kjerut*, Hans, Borgm., 77.
 — Johan, s. Claus Busch.
- Kindermann*, Johann Erasmus, Komp., 37, 39.
- Kittel*, Caspar, Komp., 38.
- Knabe*, Martin, Komp., 39.
- Kruse*, Hans, Handelsmand, hs. Dsbo., 22.
- Lange*, Peder Rasmussen, Spræst. til Olai K., 77.
- Lauritsen* (Laurentius), Nicolaus, Kirkevæрге i Hborg., 14.
- Lauritsen*, Torben, Diskantist (i Hborg?), 55.
- Leopold I*, Kejser (død 1705, Sørgemusik), 53.
- Lorentz*, Johann, i Grimma i Sachsen, Bedstefader til Orgbgr. Joh. L., 76.
 — Johann, Fader til Orgbgr. Joh. L., 77.
 — Johan (senior), Orgbgr. hos Chr. IV (formentlig fra Flensborg), 29—32, 50, 75—78.
 — Margrethe, hs. Hustru, 75.
- Lorentius*, Johannes, Orgbgr. i Svabsted, vistnok identisk med Joh. Lorentz (senior), eller med dennes Fader, 76.

- Lorentz*, Johan (junior), Søn af Orgbgr. Johan L. (senior), Orgelvirtuos (har muligens paavirket D. Buxtehude) og Org. v. Nikolai K. i Kbhvn., 29—33.
- Lund*, Thomas, Spræst. til Marie K., 32, 78. (Havde tidligere været Kantor ved Latinskolen i Flensborg, s. D. Biogr. Lex. X, 448.).
- Maas*, Nicolaus, Orgbgr. hos Chr. IV, 75.
- Mathiasen*, Mathias, Raadm. i Hborg., 14.
- Meier*, Jacob, hs. Enke Dorethes Dsbo., 20.
- Meincke*, Johannes, Org. v. Frue K. i Kbhvn., 77.
- Melvin*, David, Raadm., 51.
- Movius*, Kaspar (Caspar), Komp., 41.
- Mülisch* (Munisch), Gregorius, Orgbgr. Mestersvend, 29—31.
— Woucke (Wennicke), hs. Hustru, 31.
- Nielsen*, Jens, Borgm. og Ridefoged i Hborg, hs. Dsbo., 56.
- Niemand*, Hans, Borger, s. Andersen.
- N. N.*, unavngiven Org. fra Landserona (1660), 48.
- Orsleff*, Peder Mikkelsen, Spræst. v. Olai K., 25 (s. Hostrup-Schultz, 71).
- Owe*, Martinus, Borgm., 74 (s. *ibid.* 12).
- Pancke*, Mogens Haagensen, hs. Dsbo., 23.
- Pedersen*, Jesper, s. Caspar Petræus Werber.
- Petersen*, Claus, Skoleholder, hs. Dsbo., 22.
- Prælorius*, Michael, Komp. og Theoretiker (Syn- tagma 1619), 57.
- Radeck*, Johannes, Org. v. Olai K., 27, 49, 68—69.
— Johan, Org. v. Marie K. og Fader til ovennævnte, 49 (s. om dem begge Hostrup-Schultz, 98, 106).
- Rader*, Johan, Snedker, 30.

- Radoch* (**Radich**), Elias, Org.aspirant, (Broder til Höchendorffs Hustru) 60.
- Rasmus*, Snedkør, 78.
- Rasmussen*, Anders, Org. v. Marie K., 70.
— Christian, Instrumentist, 73—74.
- Relling*, Johan, (Klokker?) i Hborg., 45.
- Rist*, Johann, Digter, 40.
- Schacht*, Matthias, Rektor i Kerteminde, 64 (s. D. Biogr. Lex. XV, 18).
- Schipman*, Christian, Org. v. Marie K., Søn af Evert S., 75.
— Evert, Taarnblæser og Stadsmus. i Kbhvn., 75 (s. om dem begge Hostrup-Schultz, 105).
- Schneider*, Christoffer, svensk Commissarius og senere svensk Postmester i H.ør., 51—52.
— Sophia, hs. Hustru, 51.
- Schop*, Johann, Komp., 40.
- Schuler*, Christopher, Org. v. Frue K. i Kbhvn., 76.
- Schwabe*, Nicolaus, kgl. Møntmester, 70.
- Schäffer* (Schöpfer), Emanuel, Stadsmus. i Kbhvn. 73.
- Selle*, Thomas, Komp., 36, 38.
- Siefert*, Paul, Komp., 37.
- Simonsen*, Niels, s. Glostrup.
- Skytte*, Johan, Baron, svensk Gesandt, 70.
- Stadlmayr*, Johann, Komp., 37.
- Stegman*, Josva, Dr. theol., 39.
- Stemann*, Justus Valentin, Mag., Spræst. v. Maria K., 50 (s. D. Biogr. Lex. XVI, 388).
— Anna, hs. Hustru, 51.
- Stockmundt*, Volrath v., Oberstlieutenant, 51.
- Sutorius*, Samuel Friderich, Org.medhjælper, 58.
- Tunder*, Franz, Org. v. Maria K. i Lübeck, Svigerfader til D. Buxtehude, 57.
- Ulfelt*, Christopher, Rigsraad, 14—15.
- Urne*, Frederik, Slotsherre til Kronbg. og Fredsbg., 16, 32 (s. D. Biogr. Lex. XVIII, 95).

Utrecht, Michel, Org. v. Helligaands K. i Kbhvn.,
78 (s. Hammerich, 214).

Vierdanck, Johann, Komp., 38.

Vintz, Georg, Komp., 36.

Weber, Henrich, Hofapoteker, 25,

— Johan, hs. Søn, Apotekersvend, 25.

Weichmann, Johann, Komp., 40—41.

Weller, Hans Jürgen, Stadsmus., 73.

Wferber?], Caspar Petræus (Jesper Pedersen),
Borgm. i Hborg., 14 (s. Follin, 421).

Werber, Jacob, Raadm. i Hborg., 14.

Westerhausen, Johannes, hs. Dtr. Catharina Maria, 51.

Wettstein, Ulrich, Boghandler i Lübeck, 63.

Wienant, Johan, Borger, hs. Dsbo., 56.

— Johan Johansen, hs. Søn, 56.

Register over Sager.

Accidentier og andre Indtægter for Organisten, 24,
26—27, 43, 56, 57, 61.

Accidentier for Kantor (Skolen), 26—27, 72.

„*Aperite mihi portas justitiæ*“, Ungdomskomposi-
tion af Diderik Buxtehude, 52—54.

Arktvalier, Helsingørske, 9, 11—13, 18—24, 47—52,
56, 58—61, 67 ff.

— Helsingborgske, 17, 43—46, 55.

Auktion, ikke brugelig, kun Udlæg in natura, 23—24.

Bestalling for en Organist, 68—70.

Bolig (fri) for Organisten i Helsingør, 24—26,
47—49, 69, 71—73.

— for Organisten i Helsingborg, 44—46.

- Clavicordium*, 23, 42, 50, 56.
 „*Fuskere*“, som gjøre „*Indpas*“, 27, 73—75.
Gældsfordringers Klassifikation, 20.
Jordskyld, 43—45.
Litteratur (kun hvor Buxtehude omtales), 65—66.
Lønning for Kantor, 17.
 — for *Organist*, 11, 12, 17, 24, 43, 45, 47—49,
 56, 57, 61, 69.
Musikalsamling i Marie K. (1659), 34—42.
Orgelet i Marie K. i Helsingør, 31, 32, 46.
 — i Olai K. i Helsingør, 27—29, 77—78.
 — i Helsingborg, 14, 46.
 — i Halmstad, 46.
 — i Christiansstad, 75.
 — i Frederiksborg, 75.
 — i Frue K. i Kbhvn., 76.
 — i Trinitatis K. i Kbhvn., 46.
 — i S. Petri K. i Kbhvn., 76.
 — i S. Knuds K. i Odense, 76.
 — i Flensborg(?), 76.
 — i Svabsted i Slesvig, 76.
 — i Maria K. i Lübeck, 57.
Orgel „*proba*“, 32, 33, 46, 48, 50, 77—78.
Pesten i Helsingør, 47.
Positiv, 31, 70.
Stadsmusikant i Helsingør, 73.
 — i København, 73.
 „*Symphoni*“, 78.
Svingelen, 74.
Trompeterkorpsset, 74.

